

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1912. Första kammaren. Nr 38.

Lördagen den 18 maj, e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m.

Justerades fyra protokollsutdrag för sammanträdet på förmiddagen.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets den 15 och 17 i denna månad bordlagda utlåtande nr 32, i anledning af väckta motioner angående ändrade bestämmelser i fråga om den politiska rösträtten för män. *Om utsträckt politisk rösträtt för män.*

Till konstitutionsutskottets handläggning hade hänvisats följande inom Andra kammaren väckta motioner, nämligen motionen nr 281, af herr *Widén*, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående ändring i § 16 mom. b) riksdagsordningen;

motionen nr 307, af herrar *Hj. Branting, Herm. Lindqvist, F. W. Thorsson, Nils Persson, Värner Rydén, A. J. Christiernson, Viktor Larsson, E. Palmstierna, B. Eriksson och O. H. Waldén*, angående utvidgad politisk valrätt och valbarhet; samt

motionen nr 316, af herrar *Carl Lindhagen, C. Winberg, R. Sandler, Nils Helger och Oskar Kloo*, om ändrad lydelse af 16 § första stycket samt 19 § riksdagsordningen;

och hade dessa motioner af utskottet behandlats i ett sammanhang, motionerna nr 307 och 316 dock i detta utlåtande allenast i hvad de afsågo ändrade bestämmelser i fråga om den politiska rösträtten för män.

I motionen nr 281 inom Andra kammaren hade herr *Widén* hemställt, »att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t an hålla om utarbetande och framläggande för Riksdagen af förslag till sådan ändring i § 16 mom. b) riksdagsordningen, att från valrätt uteslutes allenast den, som af den allmänna fattigvården åtnjuter full försörjning, som ej är tillfällig».

I motionen nr 307 i Andra kammaren hade herr *Branting* m. fl. hemställt, »att Riksdagen för sin del måtte antaga som hvilande till grundlagsenlig behandling

I. Beträffande § 16 i riksdagsordningen följande ändrade lydelse af nämnda paragrafs första stycke:

Om utsträckt
politisk röst-
rätt för män.

(Forts.)

Valrätt till Andra kammaren tillkommer en hvar välfrejdad svensk medborgare, såväl man som kvinna, som före det kalenderår, hvarunder val äger rum, uppnått 21 års ålder; dock ej den, som står under förmynderskap eller fattigvårdsstyrelses målsmansrätt.

II. Beträffande § 19 i riksdagsordningen följande förändrade lydelse:

Till ledamot i Andra kammaren kan endast utses man eller kvinna, som uppnått 25 års ålder samt äger valrätt inom riket.

III. Beträffande § 9 i riksdagsordningen följande förändrade lydelse:

Till ledamot i Första kammaren kan endast väljas man eller kvinna, som är röstberättigad inom sin kommun samt uppnått 30 års ålder.»

I motionen nr 316 inom Andra kammaren hade slutligen herr Lindhagen m. fl. hemställt, »att Riksdagen ville beträffande *Andra kammaren* antaga som hvilande till grundlagsenlig behandling

1:o följande ändrade lydelse af första stycket af § 16 riksdagsordningen:

»Valrätt till Andra kammaren tillkommer en hvar välfrejdad svensk medborgare, såväl man som kvinna, som före det kalenderår hvarunder val äger rum uppnått 21 års ålder; dock ej den, som står under förmynderskap eller fattigvårdsstyrelses målsmansrätt.»

2:o följande förändrade lydelse af § 19 riksdagsordningen:

»Till ledamot i Andra kammaren kan endast utses man eller kvinna, som uppnått 25 års ålder samt äger valrätt inom riket.»

Utskottet hade i förevarande utlåtande på återopade grunder hemställt,

1:o att Riksdagen måtte, i anledning af herr Brantings m. fl. motion, antaga att hvila till vidare grundlagsenlig behandling följande

Förslag till ändrad lydelse af § 9 riksdagsordningen.

Nuvarande lydelse:

§ 9.

Till ledamöter i Första kammaren kunna endast väljas män, som uppnått trettiofem års ålder samt äga och minst tre år näst före valet ägt fastighet till taxeringsvärde, ej understigande *femtiotusen* riksdaler, eller ock till staten skatta samt under tid, som nyss är sagd, skattat för minst *tretusen* riksdaler årlig inkomst. Kommer riksdagsman, efter det han vald blifvit, i den ställning, att han ej längre skulle varit valbar till ledamot i kammaren, frånträder han sin befattning.

Föreslagen lydelse:

§ 9.

Till ledamöter i Första kammaren kunna endast väljas män, som uppnått trettiofem års ålder samt äga och minst tre år näst före valet ägt fastighet till taxeringsvärde, ej understigande *fyratiotusen* riksdaler, eller ock till staten skatta samt under tid, som nyss är sagd, skattat för minst *tvåtusen* riksdaler årlig inkomst. Kommer riksdagsman, efter det han vald blifvit, i den ställning, att han ej längre skulle varit valbar till ledamot i kammaren, frånträder han sin befattning.

2:o) att Riksdagen måtte, i anledning af herr Widéns samt herr Brantings m. fl. och herr Lindhagens m. fl. motioner, besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det tacktes Kungl. Maj:t låta verkställa utredning och framlägga förslag till sådan ändrad lydelse af § 16 mom. b) riksdagsordningen, att icke från valrätt uteslötes den, som af den allmänna fattigvården åtnjöte understöd af mera tillfälligt beskaffenhet; samt

*Om utsträckt
politisk röst-
rätt för män.*
(Forts.)

3:o) att herr Brantings m. fl. motion, nr 307, och herr Lindhagens m. fl. motion, nr 316, utom i hvad de afsåge införande af politisk valrätt för kvinnor, måtte, där de ej genom utskottets ofvan under punkterna 1:o) och 2:o) gjorda hemställanden kunde anses besvarade, icke föranleda någon Riksdagens åtgärd.

Beträffande detta utlåtande hade reservationer anmälts

1:o) af herrar *Trygger, Clason, Bellinder, Elman, von Geijer, von Mentzer, Jansson* i Djursåtra, *Nyström* och *Magnusson* mot utskottets hemställan under punkterna 1:o) och 2:o) samt i fråga om motiveringen;

2:o) af herr *Hellberg*, som anförde:

Mot de flesta af strecken kunna enligt min åsikt befogade anmärkningar göras. Inte minst betänkligt visar sig i sina verkningar utskyldsstrecket. Om detta streck får inbegripa äfven det s. k. flyttningsstrecket, så beröfvar det omkring 200,000 medborgare deras valrätt. Det är en orimligt hög siffra. Låt vara att många af bristande plikt känsla undandra sig att betala sina utskylder, så är det dock säkerligen ännu flere, som inte betala dem på grund af bristande förmåga. Om utskyldsstrecket till en viss grad är ett ordentlighetsstreck, så är det därför i ännu högre grad ett fattigdomsstreck, som nästan uteslutande drabbar de lägre samhällslagren. — Att dess inskärningar i valmanskåren gå så mycket djupare i städerna, särskildt storstäderna, än på landsbygden får nog icke heller anses bevisa, att stadsbefolkningen är så mycket sämre än landtbefolkningen, utan fastmer att de villkor, under hvilka den förra lefver, dels göra det svårare att betala skatterna, dels också mer fresta till underlåtenhet att betala dem. Det är således helt visst i stor utsträckning sociala förhållanden och missförhållanden mer än personlig försumlighet, som förorsaka massfallet för utskyldsstrecket. Men ett streck, som verkar så, kan svårligen försvaras som rättvist. Det synes mig därför, att, i likhet med hvad som skett i fråga om fattighjälpsstrecket, utskottet kunnat ha fog för en hänvändelse till regeringen äfven i fråga om utskyldsstrecket; samt

3:o) af herr *Branting*, med hvilken herrar *Wavrinsky, Nilsson* och *Larsson* i Västerås förenat sig, och som hemställt,

att Riksdagen för sin del måtte antaga som hvilande till grundlagsenlig behandling

I. Beträffande § 16 riksdagsordningen följande ändrade lydelse af nämnda paragrafs första stycke:

Valrätt till Andra kammaren tillkommer en hvar välfrejdad svensk medborgare, såväl man som kvinna, som före det kalenderår,

Om utsträckt politisk rösträtt för män. hvarunder val äger rum, uppnått 21 års ålder; dock ej den, som står under förmynderskap eller fattigvårdsstyrelsens målsmansrätt.

(Forts.) II. Beträffande § 19 riksdagsordningen följande förändrade lydelse:

Till ledamot i Andra kammaren kan endast utses man eller kvinna, som uppnått 25 års ålder samt äger valrätt inom riket.

III. Beträffande § 9 riksdagsordningen följande förändrade lydelse:

Till ledamot i Första kammaren kan endast väljas man eller kvinna, som är röstberättigad inom sin kommun samt uppnått 30 års ålder.

Herr Wavrinsky: Herr talman, mina herrar! Med herr talmannens tillstånd skall jag be att få lämna ett meddelande med anledning af en fråga, som under behandlingen af kvinnans rösträtt på förmiddagen riktats till det socialdemokratiska partiet af en ärad talare på dalabänken. Under kontroversen med hans excellens statsministern erinrade han om något, som statsministern yttrat i afseende på motionen om republikanskt statsskick och rörande denna frågas upptagande på det socialdemokratiska programmet. Jag har icke något mandat att besvara hans fråga, men vill lämna den upplysningen, att svaret kommer att föreligga om några dagar på Riksdagens bord, när konstitutionsutskottets utlåtande i denna fråga kommer före.

Den behandling, konstitutionsutskottet nu ägnat den socialdemokratiska riksdagsgruppens motion om borttagande af de olika rösträttsstrecken, betecknar ett afgjort, om öck ringa, framsteg i detta ärendes behandling. Utskottet har för första gången upptagit till granskning de olika krafven hvart för sig i stället för att helt summariskt affärda dem. Än mer: utskottet föreslår närmast med anledning af herr Widéns motion en skrifvelse till Kungl. Maj:t i fråga om fattigvårdsstreckets begränsning samt anhåller, »det tacktes Kungl. Maj:t låta verkställa utredning och framlägga förslag till sådan ändrad lydelse af § 16 mom. b) riksdagsordningen, att icke från valrätt uteslutes den, som af den allmänna fattigvården åtnjuter understöd af mera tillfällig beskaffenhet». Den socialdemokratiska gruppen har formulerat sitt förslag så, att § 16 riksdagsordningen skulle lyda sålunda: »valrätt till Andra kammaren tillkommer en hvar välfrejdad svensk medborgare, såväl man som kvinna, som före det kalenderår, hvarunder val äger rum, uppnått 21 års ålder; dock ej den som står under förmynderskap eller fattigvårdsstyrelsens målsmansrätt». Då det är mer än antagligt, att detta yrkande kommer att afslås, äro vi benägna att ansluta oss till utskottets hemställan i denna del, som i sitt syfte sammanfaller med vår motion.

Vidare hemställer utskottet, att Riksdagen måtte med anledning af herr Brantings m. fl. motion antaga att hvilatill vidare grundlagsenlig behandling det förslag till ändrad lydelse af § 9 riksdagsordningen, som innehåller, att valbarhet i Första kammaren må tillkomma »män, som uppnått trettiofem års ålder samt äga och

minst tre år näst före valet ägt fastighet till taxeringsvärde, ej understigande fyratiotusen» — nu femtiotusen — »riksdaler, eller ock till staten skatta samt under tid, som nyss är sagd, skattat för minst tvåtusen» — nu tretusen — »riksdaler årlig inkomst». Alldeles ändamålslös har sålunda icke den socialdemokratiska motionen varit denna gång, men någon mera genomgripande förbättring i nu rådande missförhållanden åsyftar visst icke nu föreliggande utlåtande.» Såsom villkor för rösträtten borde icke få kvarstå andra bestämmelser än sådana, för hvilka fullt klara skäl för deras rättvisa kunna anföras, eller sådana, som icke på grund af deras natur måste komma att verka olika inom olika samhällsklasser.» Så skref i motion af år 1907 den nuvarande finansministern. Läger man denna måttstock på nu gällande rösträttsbestämmelser, huru många af de däri upprägnade strecken för valrätt till Andra kammaren ha då berättigande? Hvilka fullt klara skäl för deras rättvisa lämna nu utskottet? För åldersstreckets bibehållande anför utskottet, »att en mognare ålder måste utgöra en viktig förutsättning för själfständighet och omdömesförmåga». Men gällde icke denna sats i så fall redan förut, och ha några fullt klara skäl anförts för rättvisan af att senare utestänga fyra årsklasser från valrätt?

Med anledning af konkursstrecket pekar utskottet på det ekonomiskt ofria tillstånd, hvori en i konkurs försatt person befinner sig. Ja, men kan verkligen en i konkurs försatt person med skäl förutsättas vara ofriare än han var, före det han afträdde sin egendom till borgenären? Är det icke snarare så, att han, så snart han frånträdit sin egendom för att förnöja borgenärerna, i allmänhet är friare än förut? Därjämte inträder genom konkursstrecket det alldeles oförsvarliga förhållandet, att den, som så illa skött sig, att han inga tillgångar har, hvarför konkursen måste afskrifvas genast, därvid återfår sin valrätt, under det att däremot en skötsam person, som på allt sätt söker göra rätt för sig, så godt han förmår, och som kanske endast i följd af ogynnsamma konjunkturen går i konkurs, redan då hans obestånd börjar eller endast föga fortskridit, så mycket längre är beröfvad sin valrätt. Deras antal, som falla på konkursstrecket, är visserligen icke så stort, endast 2,621, men fullt klara skäl för rättvisan, som herr statsrådet och chefen för finansdepartementet uttryckte sig, af streckets bibehållande, kunna efter min mening ej presteras.

Kommer jag så till det viktigaste: utskyldsstrecket. Rörande detta streck, säger utskottet på sidan 7 i sitt utlåtande, att »dess verkan ofta kan vara beroende af rena tillfälligheter, såsom sjukdom, arbetslöshet, dyrtid, eller ekonomiska förluster, som kunna göra det omöjligt äfven för den mest samvetsranne att erlagga sina utskylder; utskyldsstrecket blir därför i verkligheten ej enbart, kanske icke ens hufvudsakligen ett ordentlighetsstreck, och såsom skatteindriftningsmedel bör det ej tjäna som ett slags ersättning för hvad i sådant afseende är eftersträfvansvärdt, nämligen ett välordnad uppbördsväsende». Häri kunna vi alla instämma. Utskottet anför vidare, hurusom föredragande departementschefen år 1906 be-
träffande ifrågakvarande undantagsbestämmelser från allmänna röst-

*Om utsträckt
politisk röst-
rätt för män.*
(Forts.)

Om utsträckt rätten anfört, att »invändningar gjorts, hvilka åtminstone delvis icke kunnat afvisas såsom obefogade. Det står fast», säger han, »att denna bestämmelse är i hög grad ojämnt verkande på olika orter. Det står likaledes fast, att den träffar den oförvållade medellösheten lika väl som den ursäktliga pliktförsummelsen.» Ytterligare anför utskottet: »man kan efter utskottets mening icke förbise, att utskyldsstrecket i praktiken haft längre gående verkningar än som måhända varit afsedt». Och utskottet erinrar om, att på grund af detta streck valrätten suspenderats vid 1911 års val för icke mindre än 164,134 personer. Därjämte erinrar utskottet om, att föredragande departementschefen vid framläggande af 1904 års rösträttsproposition tog hänsyn till de eventuella verkningarna af de anmaningsbref, som, enligt hvad han antyd, torde böra afsändas till dem, som på grund af bristande betalning af ett ofta ganska obetydligt skattebelopp upptagits i röstlängden såsom icke röstberättigade. Härom säger utskottet: »Den erfarenhet, som nu vunnits efter de för första gången efter rösträttsreformens genomförande förrättade valen, synes emellertid ådagalägga, dels att anmaningsbrefven ej visat sig hafva haft så stor verkan, som departementschefen af dem hoppats, dels också att ej heller uppördsväsendets förbättring åtminstone hittills ledt till någon väsentlig minskning i antalet häftande för landet i dess helhet.»

Jag frågar mig då efter anförande af alla dessa skäl för ett utplånande af utskyldsstrecket: Hvarför kommer då icke utskottet åtminstone därhän att föreslå en skrifvelse med begäran om utredning hos Kungl. Maj:t? I stället hänvisar utskottet motionärerna till Kungl. Maj:t, som utskottet är förvissadt om kommer att ägna föreliggande betydelsefulla fråga vederbörlig uppmärksamhet. Det är därpå, som vi nu få hoppas. Skall emellertid för valrätten till Andra kammaren erfordras erläggande af påförda utskylder, så böra väl i all rimlighets namn för politisk valrätt endast ifrågasättas utskylder till staten.

Slutligen skall jag be att få säga några ord om bostadsbandet. Motståndet mot dess upphäfvande motiverar utskottet därmed, att den grundsatsen, att man för att vara valbar till Andra kammaren skall äga valrätt inom valkretsen, har djupa rötter i rådande folkuppfattning, hvarför utskottet icke finner anledning att förorda ett upphäfvande af densamma. Men är det icke så, att lokalpatriotismen här ändå gör sig gällande? Ha vi icke till och med beträffande valen till Första kammaren sett, huru det pekar i samma riktning, ehuru bostadsbandet där icke binder? Är det icke alla skäl att antaga, att, äfven om bostadsbandet upphäfves, valmännen komma att hålla sig till och låta sig representeras af dem, som bo inom valkretsen, och endast i undantagsfall, då någon lämplig kandidat icke finnes eller icke kan förmås att mottaga uppdraget, skulle det ifrågakomma att söka representanter utom valkretsen. Bör det då icke vara möjligt för valmännen att göra ett sådant val utanför sin krets?

Den enda fordran för valrätt till Andra kammaren, som efter

min mening kan på fullt klara skäl uppställas, är fordran på god frejd och myndig ålder. Herr Branting m. fl. motionärer syfta ock till fullt genomförd verkligt allmän rösträtt med lika politisk valrätt för alla välfredjade myndiga medborgare och som naturlig konsekvens däraf, att valbarheten frigöres från de inskränkuingar, som binda densamma.

*Om utsträckt
politisk röst-
rätt för män.
(Forts.)*

Jag får, herr talman, på grund af hvad jag anfört — jag har ju sökt fatta mig kort, då frågan är skäligen utdebatterad — yrka bifall till den vid detta utlåtande af herr Branting m. fl. fogade reservationen med den ändring, som föranledes af det beslut, som på förmiddagen fattats, sålunda beträffande 16 § riksdagsordningen följande ändrade lydelse:

»Valrätt till Andra kammaren tillkommer en hvar välfredjad svensk man, som före det kalenderår, hvarunder val äger rum, uppnått 21 års ålder; dock ej den som står under förmynderskap eller fattigvårdsstyrelsens målsmansrätt», och beträffande 19 § riksdagsordningen:

»Till ledamot i Andra kammaren kan endast utses man, som uppnått 25 års ålder samt äger valrätt inom riket.»

Slutligen får jag beträffande riksdagsordningens 9 § hemställa om antagande af följande ändrade lydelse:

»Till ledamot i Första kammaren kan endast väljas man, som är röstberättigad inom sin kommun samt uppnått 30 års ålder.»

Herr Trygger: Herr talman, mina herrar! Det var med en viss tillfredsställelse, som den föregående ärade talaren konstaterade, hvad konstitutionsutskottet hade fastslagit i sitt betänkande. Han hade icke förr funnit så mycket beaktande för den socialdemokratiska rösträttsmotionen, som skänkts i detta betänkande. Ja, detta har han alldeles rätt i. Det är ett ganska märkligt betänkande, konstitutionsutskottet här framlagt. Utskottet har varit så tillmötesgående, som det gärna är möjligt. Där man icke kunnat vara tillmötesgående i klämman, har man åtminstone varit det i motiveringen. Min öfvertygelse är, att den föregående ärade talaren, ifall utskottets majoritet kommer att ha lika sammansättning som hittills, nog kommer att få upplefva ytterligare glädjande välvilja från utskottets sida, ända till dess kanske majoriteten i utskottet kommer därhän att i likhet med den ärade talaren helt och hållet yrka bifall till den socialdemokratiska reservation, som nu föreligger. För min del tillhör jag icke majoriteten, utan har reserverat mig mot majoritetens såväl motivering som hemställan.

Emellertid, innan jag närmare ingår på utskottets utlåtande, vill jag säga några ord om den socialdemokratiska motionen af herr Branting med flere och då särskildt, eftersom vi nu sitta i Första kammaren, rikta min uppmärksamhet på hvad som föreslås beträffande denna kammare.

Man skulle kunna vara benägen att tro, att, när de nuvarande valbarhetsbestämmelserna för Första kammaren ifrågasättas skola ändras, man likvisst skulle söka i någon mån bibehålla Första kammarens hittillsvarande karaktär af ett öfverhus. Emellertid, något sådant

Om utsträckt politisk rösträtt för män.
(Forts.)

försök finnes rakt ej gjordt i ofvannämnda motion. Det ar ett alldeles motsatt förhållande, som där gör sig gällande. För att vara valbar till Andra kammaren fordras att ha rösträtt till Andra kammaren, men här fordras detta icke för valbarhet till Första kammaren. Det är alldeles tillräckligt enligt motionen, att man har kommunal rösträtt. Sälunda sättas kvalifikationerna till Första kammaren lägre än kvalifikationerna för Andra kammaren. Det blir endast åldern, som stadgas olika, nämligen en högre ålder för valbarhet till Första kammaren än till Andra kammaren. Det är väl uppenbart — och det skulle jag vilja anbefalla den föregående ärade talaren att betänka, när nästa år en dylik motion ifrån socialdemokraterna kommer fram — att, ifall Första kammarens valbarhetsvillkor göras mindre stränga än Andra kammarens, resultatet blir, att Första kammaren blir sämre än Andra kammaren, då den förra ju väljes genom medelbara val, ett valsätt, som endast i förening med stränga valbarhetsvillkor kan anses garantera ett tillfredsställande val. Man synes vilja — detta är ju tydligt, när man ser på denna socialdemokratiska motion och hvad den går ut på — upphäva Första kammaren *ej* genom att stryka bort de bestämmelser i grundlagen, som stadga, att vi skola ha en Första kammare, men på det sätt, att man sträfvat efter att göra dess sammansättning så dålig som möjligt. Ja, detta är kanske det sätt att upphäva en kammare, som kanske är det mest effektiva.

Hvad därefter utskottets betänkande beträffar, så har äfven utskottet gått med på att sänka valbarhetsvillkoren för Första kammaren. Här föreslås såsom valbarhetsvillkor ägande af fastighet till ett taxeringsvärde af 40,000 riksdaler mot 50,000 nu, och 2,000 riksdalers årsinkomst i stället för 3,000 för närvarande. Ja, jag behöfver väl ej dröja länge vid denna sak och därmed upptaga kammarens tid. Om vi nu ha 3,000 kronor och i arfvode 1,200 kronor, så blir det 4,200 kronor, och om man sänker inkomsten till 2,000 kronor och höjer arfvodet till 2,200 kronor, blir det också 4,200 kronor, precis som förut. Detta är en kalkyl, som nog icke är främmande för åtskilliga. Man får tydligen lättare in folk i denna kammare, ifall man tar utskottets förslag, än om man bibehåller de nuvarande bestämmelserna. Det är det man egentligen vill. Jag hemställer om afslag på den föreslagna lydelsen af § 9.

Sedermera, med hänsyn till dessa streck, som förekomma beträffande valrätt till Andra kammaren, har man i motiveringen uttalat sig synnerligen välvilligt i fråga om konkursstrecket, nämligen i den riktningen, att det borde bort. Beträffande utskyldsstrecket har utskottet darrat på handen, när det skref sitt betänkande. Man kan nästan läsa mellan raderna, att det helst skulle vilja ha bort det också, men ej vågat tala om det. Med afseende på fattigvårdsstrecket däremot har utskottets majoritet verkligen vågat hemställa om en skrifvelse. Det är emellertid med den skrifvelsen ett rätt egendomligt förhållande, nämligen att utskottets hemställan, såvidt jag förstår, står i strid med den motivering utskottet kommit fram med. Utskottet säger: vi kunna ej vara med om herr Brantings och herr Lindhagens motion, att rösträtten skall suspen-

deras endast för dem, som stå under fattigvårdsstyrelsens målsmansrätt, icke heller om herr Widéns, att endast de skola uteslutas, som af allmänna fattigvården åtnjuta full försörjning, som icke är tillfällig. Nej, säger utskottet, vi sympatisera snarare med hvad som gäller i Tyskland, nämligen att vissa angifna former af fattigunderstöd ej skola diskvalificera för rösträttens utöfning. Med anledning häraf skulle man tro, att utskottets hemställan också ginge i den senare riktningen. Nej, visserligen ej; när utskottet kommer till klämman, hemställer utskottet helt frankt utan motivering, att den, som af allmänna fattigvården åtnjuter understöd af mera tillfällig beskaffenhet, ej skall från valrätt uteslutas. Det kan väl icke vara möjligt, att kammaren går med på denna hemställan, som är så oredig i motiveringen, eller där, rättare sagdt, motiveringen står i strid med hvad som föreslås.

Hvad fattighetsfrågan beträffar, är det ingen, som förnekar, att det är en ganska ömtålig sak, huru man skall tolka de nuvarande bestämmelserna eller rättare sagdt, huru man skall anordna fattigvårdsväsendet för framtiden. Men den saken är under utredning, och när den blifvit ordnad, blir tolkningen af grundlagen synnerligen lätt. Sålunda, de anmärkningar, som man möjligtvis kan göra för närvarande, gälla icke grundlagsbestämmelserna, utan fattigvårdsförordningens stadganden. Alltså kan det väl icke vara lämpligt att nu, när fattigvårdsförordningens stadganden äro under omarbetning, begära ändring i grundlagen, utan låtom oss hellre lugna oss, tills vi få se fattigvårdskommitténs blifvande förslag. Enligt min mening komma då grundlagens bestämmelser sannolikt att visa sig fullt tillfredsställande.

Jag hemställer följaktligen om afslag äfven å utskottets hemställan i punkt 2. Hvad åter punkten 3 beträffar, i den mån den icke afstyrker hvad jag redan yrkat afslag på, har jag varit med därom och yrkar alltså bifall till densamma.

Herr Klefbeck: Herr talman! Den siste ärade talaren började med att spela på en sträng, som inom denna kammare nog vinner starkt gehör. Han ville göra gällande, att utskottet visat ett sådant tillmötesgående emot de kraf, som från vårt håll framställts, att det bara vore en tidsfråga, när utskottet hamnade i den uppfattning, som vi hafva, om det finge bevara den sammansättning, som det vid denna riksdag haft; och det kan kanske ej behövas mer, än att för kammaren pekas åt det hållet, för att denna kammare skall låta sitt votum däraf bestämmas. Vi kände redan i förmiddags, huru, när de sista talarne började slå på den strängen, domen redan var fälld öfver det förslag, som då var framme; men jag skulle vilja hemställa, om det är ett riktigt och kammaren fullt värdigt sätt vid afgörande af frågor att taga hänsyn till den synpunkten, att ett förslag utgått från socialdemokratiskt håll eller kan i någon mån till sina verkningar sammanfalla med de önskemål, som vi socialdemokrater hysa. Det synes mig, som om frågan borde kunna få bedömas oberoende af den saken, för så vidt nämligen det önskemål, som framställs, är nyttigt och rättfärdigt. Jag har under

*Om utsträckt
politisk rösträtt
för män.*
(Forts.)

*Om utsträckt
politisk röst-
rätt för män.*

(Forts.)

den tid, som jag varit i tillfälle att deltaga i offentliga angelägenheter, mer än en gång fått instämna i förslag, som kommit från högerhåll, då jag funnit dessa förslag vara nyttiga och rättfärdiga, och jag vill hemställa, om vi ej böra anlägga den mättstocken äfven på denna fråga.

Jag skall ej upptaga alla de här strecken, som äro föremål för behandling i detta utlåtande, utan egentligen stanna bara vid ett enda, nämligen det så kallade fattigstrecket. Gentemot ett förslaget bortskaffande af det strecket framhöll den siste ärade talar- en, att hela fattigvårdsförordningen för närvarande är under om- arbetning, och att det på den grunden ej kan vara lämpligt att göra någon ändring i grundlagen, innan denna förändring i fattigvårds- förordningen kommit till stånd. Jag vill då bara framhålla, att, såvidt jag förstår, denna grundlagsbestämmelse om hvem som skall äga rösträtt till Andra kammaren eller ej har synnerligen litet att göra med fattigvårdsförordningen själf. Det är, tror jag, en olycka, att dessa båda frågor någonsin blifvit sammankopplade med hvar- andra, ty det har öfver detta streck fallit ett mera dystert ljus än öfver något af de andra strecken — därmed, att därigenom alldeles öppet förklarats, att den, som är fattig, han är icke en sådan var- dig medborgare, att åt honom kan anförtros rätten att göra sitt in- flytande i allmänna angelägenheter gallande, och det förefaller mig, som om ett sådant åskådningssatt vore synnerligen motbjudande. När utskottet talar om de betänkligheter, som från början hysts mot fattigstrecket, samt framhåller, att dessa betänkligheter också visat sig fullt befogade, och att tillämpningen af bestämmelserna i många afseenden varit otillfredsställande, så är det mig en glädje att konstatera, att utskottet därmed har, som mig synes, alldeles fullt riktigt angifvit de förhållanden, som med detta streck sammanhänga. Jag skall anföra några få exempel ur den rika erfarenhet, som stätt mig till buds från min erfarenhet i en stor arbetarförksamling.

Det var en arbetare, som ordentligt under längre tid fullgjort sina medborgerliga skyldigheter, men så råkade han ut för en arbetslöshetsperiod, och under denna period föddes det en liten världs- medborgare i hans hem. Han hade då ej pengar att aflöna en barn- morska, utan måste anlita kommunens, och sedan fram på somma- ren fick han ett bref, som innehöll, att han på den grund icke längre hade några medborgerliga rättigheter i vår stad. Vi kunna väl för- stå, hvad detta bref väckte för känslor af upprörande bitterhet i den mannens hjärta. Han visste sig sannerligen icke hafva gjort något ondt, som kunde berättiga, att en sådan straffdom, om jag så får säga, lades på honom.

En annan fick upplefva precis samma historia, och när han fått detta bref, då lofvade han vid allt hvad heligt var, att »här i detta hem skall det icke mer bli några barn».

Riksdagen har för någon tid sedan med all kraft uppträdt till sedlighetens värn gentemot de förslag, som varit framme att ge- nom konstlade medel begränsa barnalstringen, som det heter. Och de, som då voro i Riksdagen, voro fyllda af sedlig harm gentemot de försök, som i den riktningen af smarta affärsmän gjorts, men

skall det vara ett konsekvent handlingsätt af Riksdagen att den ena stunden stämpla afsändandet af sådana där medel som i högsta grad omoraliska, och den andra stunden låta den, som lefver ett sundt och naturligt familjelif, känna och erfara, att han gjort en mot samhället brottslig handling, när han satt ett litet barn in i världen, då han ej haft råd att bekosta sig en barnmorska åt sin hustru?

*Om utsträckt
politisk rösträtt
för män.
(Forts.)*

En tredje drabbades af den olyckan i hemmet, att ett barn blef sjukt. Han hade ej vare sig medel eller insikt att vårda sitt barn i hemmet, utan barnet fördes till sjukhus, fick där sin vård och kom friskt och helbrägd tillbaka. Men fram på sommaren kom det där samma brevet, som sade till honom, att han ej langre hade några medborgerliga rättigheter. Hans barn hade ej någon rättighet att bli sjukt, när han ej hade pengar att själf betala dess vård.

Ja, jag skulle kunna berätta hela långa rader af sådana exempel, som på mig och många andra gjort det allra mest vemodiga intryck. Men härtill kommer, att detta streck verkar så olika inom olika kommuner. Det finnes kommuner, har jag hört sägas, hvarest åt allt slags fattigunderstöd eller sjukhjälp gifves den betydelsen, att det diskvalificerar i fråga om politisk rösträtt. Det finnes andra kommuner, där det ej alls i samma utsträckning förhåller sig på det sättet. Så hade jag för några år sedan ett meddelande från ordföranden i Göteborgs stadsfullmäktige, att en persons sjukhuvård ej alls inverkade på hans rösträtt i den staden. Här i Stockholm är det ett alldeles motsatt förhållande, men här finnes det två undantag. Det ena är alldeles naturligt, men det har helt nyss blifvit stadgadt, och det är, att när en person gripes af epidemisk sjukdom och han mången gång mot sin egen vilja tvingas in på det epidemiska sjukhuset och där får den vård, som han behöfver, så diskvalificerar honom ej den vård, som han där fått, äfven om han ej haft råd att betala läkare. Men det finnes ett annat undantag, som jag tycker är i allra högsta grad inkonsekvent. Om nämligen en person alldeles utan eget åtgörande eller åtminstone utan eget medvetet åtgörande ådrager sig en sjukdom och för den får sjukvård, då får han ingen rösträtt mer, om han inga pengar har; men om han lefver som ett svin och ådrager sig usla, skamliga sjukdomar och vårdas å St Göran för sitt elände, då diskvalificeras han ej. Nu säger man: det är endast bristfälligheter i tillämpningen af förordningen. Ja, jag är nog medveten om det, och vi hafva motionerat inom Stockholms stadsfullmäktige om att få de där bristfälligheterna ordnade, men då har man svarat: det skall Riksdagen styra om, ty på den hvilat ansvaret i detta stycke, det är den, som bestämt det så orättfärdigt.

Äfven på andra områden är det en som synes mig högt upprörande inkonsekvens. Om en person får någon liten fattighjälp i en eller annan form, har han därmed förlorat sin rösträtt, men om en person kommer alldeles under isen, blir en af dessa samhällets olycksbarn, som intet hem har, ingen familj, utan lefver ett lif för dagen i sus och dus och så intages på den så kallade arbetsinrättningen, då värderas där det arbete, som han utför, och om det då finnes,

Om utsträckt att det arbete, som han utfört, motsvarar den kostnad han ådra-
politisk röst ger kommunen för sitt underhåll, så har han fulla medborgerliga
rätt för män. rättigheter.

(Forts.)

Om en person lefver gift och drar omsorg om sin familj och någon medlem af hans familj råkar i olycka genom sjukdom eller hvad det må vara, så förlorar han sina medborgerliga rättigheter, men lefver han i ett så kalladt stockholmsäktenskap i fri förbindelse med en kvinna och sätter till världen hur många barn som helst och låter henne söka så stort fattigvårdsunderstöd som helst, då går man som en fullmyndig och väl ansedd medborgare och aflämnar sin röst, och ingen har någon anmärkning mot honom att göra. Ja, det förefaller mig — jag skulle som sagdt kunna hålla på länge i denna stilen — som om alla dessa exempel vittna alldeles oförtydbart om, att detta streck, hör till de mest orättfärdiga, som vi ha i fråga om de bestämmelser, hvilka diskvalificera medborgare från rösträtt. Att jag i den punkten sålunda med hela min själ yrkar bifall till det af herr Wavrinsky gjorda yrkandet, det är solklart.

Jag hade tänkt att också något litet tala om utskyldsstrecket, men den förste talaren har anfört det viktigaste, och jag skall ej trötta med att återupprepa det. Jag vill bara påpeka, att när utskottet efter sin välvilliga motivering kommit till det slut, hvartill det hunnit, att det för närvarande ej vill gifva sig in på frågan om en skrifvelse om detta strecks borttagande, så har det egentligen ej annat skäl än det, att statistiska centralbyråns berättelse rörande 1911 års allmänna val ännu ej föreligger. Det förefaller mig, som om det skälet är bland de mera svaga. Kanske utskottets ställning starkare grundar sig på dess uttalade förvisning, att Kungl. Maj:t skall ägna frågan vederbörlig uppmärksamhet. Visserligen föreligger ej statistisk redogörelse för alla 1911 års val, men vi ha ändå fått redogörelse för valen här i Stockholms stad, och af denna redogörelse framgår, att bland alla de olika rösträttshindren utöfvade underlåtenhet att betala utskylder den kraftigaste verkan, och näst utskyldsstrecket kom fattigvårdsstrecket i styrka. Det var ej mindre än 20,1 procent, som föllo för utskyldsstrecket, och 9,7 procent, som föllo för fattigvårdsstrecket. Jag tycker det är siffror, som tala. Det är nära 30 procent af alla de rösträttsberättigade i Stockholm, som fallit för fattigvårds- och utskyldsstrecken. Jag vill till sist blott betona, att hvad den förste talaren nämnde om att utskyldsstrecket ej kan kallas ett ordentlighetsstreck var ett sant ord, ty jag har med egna ögon mångfaldiga gånger sett den kamp, som våra arbetare ha för att kunna försörja sig själfva och sin familj. De betala 400 å 425 kronor i hyra för ett rum och kök. De skola betala dyra lifsmedelspris, och det får vara en omtanke af synnerligt hög grad för att deras närmaste ej skola behöfva lida nöd. Har mannen arbete året om, går det något så när ihop, men kommer det veckor och månader af arbetslöshet, då är det ej blott svårt, ja, omöjligt för honom att betala skatt, utan till och med många gånger omöjligt för honom att skaffa bröd åt de sina. Och att då tala om, att detta erläggande af skatt är ett ordentlighetsstreck, det är, förefaller det mig, synnerligen upprörande.

Man kan fråga sig: hvarför gör högern egentligen motstånd mot bortskaffandet af åtminstone dessa båda af mig berörda streck, fattigvårdsstrecket och utskyldsstrecket? Tror högern, att det gäller dess makt i landet? Ja, jag skulle då kunna endels förstå dess ståndpunkt, fast jag vill tänka så högt äfven om högerpartiet, att, om det skulle kunna, att dess makt hvilade på en obarmhärtig och kanske orättfärdig grund, det då ej gärna skulle se, att den makten blefve på det sättet och de vägarna bevarad. Men jag vill som sagdt om vår höger tänka, att den ej sätter makten framför rätten. Är det återigen så, att partiet ej fruktar för sin makt, då må ju, synes det mig, gärna rättfärdigheten få tala och åtminstone dessa streck falla. Och af de trovissa frimodiga segerfanfarer, som i dessa dagar ljuda genom högertidningarnas spalter, skulle man väl få den föreställningen, att högern ej tror sig vara ett döende parti, utan ett med vind i seglen, som börjar känna sjövind, som min värderade vän herr Kjellén sade i förmiddags, och tror sig nu segla fram i denna nya medvind. Jag vill ej döma om det ena eller det andra, men har högern verkligen denna tro, så synes det mig, att den med godt mod och kanske lätt mod bör kunna bifalla åtminstone dessa båda streckens slopande.

*Om utsträckt
politisk rösträtt
för män.*
(Forts.)

Jag vill hemställa om bifall till det af herr Wavrinsky gjorda yrkandet, men skulle äfven vilja hemställa, om det låter sig göra, att vi kunde få votera särskildt om åtminstone de båda af mig berörda strecken, nämligen fattigvårds- och utskyldsstrecket. Mitt yrkande afser naturligen afslag på alla strecken och bifall till herr Wavrinskys yrkande.

Herr Kjellén: Nästan hela förmiddagen i dag, herr talman, ha vi diskuterat ett förslag att på en gång plötsligt mer än fördubbla hela den svenska politiska väljaremassan. Här stå vi nu i herr Brantings motion och reservation inför nya kraf att framföra nya kategorier. Så är det ständigt, ständigt nya utvidgningar på bredden, ständigt extensiva lösningar af rösträttsproblemet; men när man föreslår herr Branting att se till, att de, som redan ha rösträtt också skulle som en *plikt* utöfva den vid valurnorna — då säger han nej. Här är det, om jag räknat rätt, fråga om vid pass 420,000 nya väljande män; men de 460,000, som redan ha rätten, men låta den ligga, dem låter ock herr Branting ligga och rör ej ett finger för att hjälpa dem! Detta synes mig vara en stark inkonsekvens af den, som säger sig vilja föra fram »Sveriges hela folk att själf bli herre i eget hus, i stat och kommun».

Men jag har ej begärt ordet för endast denna lilla anmärkning, utan för en annan och större. Jag skulle vilja påminna om ett ord, som fälldes i Andra kammaren år 1869, då rösträtsfrågan första gången kom fram. Det fälldes af herr *Siljeström*, som var ledamot af årets konstitutionsutskott, och lydde som följer: utskottet (som afslagit den första rösträttsmotionen) har »lätit sig leda af, om jag får säga, ett slags *politisk anständighetskänsla*, då det trott, att *de för första gången valda ombuden under det nya statskicket icke borde anses kallade att i väsentliga delar rubba just detta*

Om utsträckt nya». Då hade de nyvalda dock redan suttit två riksdagar i perioden och på den tredje. Nu är man redo att reformera redan vid den allra första riksdagen efter de nya formerna. Jag vet ju, att politisk rost-rätt för män.
(Forts.)

man härvidlag stöder sig på en »moralisk» rätt, på reservationer och partibeslut, och jag läser i herr Brantings motion ett skarpt klander af det, som »från högerhåll envist upprepats», nämligen att »rösträttskompromissen» skulle innebära något slags »öfverenskommelse» eller »fredsslut mellan partierna». En sällsam begreppsförvirring i sanning! Hvem har sagt, att 1909 års beslut var en »öfverenskommelse mellan partierna?» Svensk lag och svensk grundlag stiftas af de bägge s. k. statsmakterna, Konung och Riksdag, hvilken senare består af tvenne kamrar; det är detta vi mena med öfverenskommelsen och fredsslutet. Partierna få sedan finna sig i, att man på dem ställer samma kraf, som öfverhufvud på minoriteter eller tappande parter vid domstol, att lojalt underordna sig domstolens utslag och ej utan nya skäl försöka rifva upp det. Det hade varit önskligt, att utskottet själf, för att ej tala om vissa reservanter, visat något mera af denna lojalitet eller hvad Siljeström kallade »politisk anständighetskänsla» emot ett *den svenska statens beslut*, så att allmänheten fått något andrum från de uppslitande författningsstriderna. Jag vill säga, att det är endast denna synpunkt, som hindrar mig från att redan nu biträda den föregående talaren i den punkt, som han särskildt framhöll, nämligen den om fattigvårdsstrecket. Jag yrkar afslag på alltsammans.

Herr Hellberg: Jag ber att få säga ett par ord till försvar för detta utlåtande, som herr Trygger hänade så bittert — jag skall icke upptaga tiden länge, ty jag antager, att herrarna fått nog af tal.

Jag skall då först något uppehålla mig vid § 9 och i fråga om denna säga, att jag tror den garanti, som skulle ligga i en högre valcensus för valbarhet till Första kammaren, är rätt misslyckad, praktiskt taget. Jag förstår meningen: man får välja, men man får endast välja inom en trång krets, och detta skall utgöra en garanti för de valdes moderata sinnelag. Denna effekt kan emellertid icke nås, ty partierna skaffa sig i alla fall kandidater efter sitt sinne; men däremot omöjliggöres ofta genom den höga census att finna kandidater på närmare håll. Jag kan anföra exempel från mitt eget län. Vid valen till Första kammaren var det bland de liberala medlemmarna inom landstinget en önskan att, då de till största delen voro landtmän, helst få en representant ur landtmännens egna led; man gick igenom hela länet, men kunde knappt finna två eller tre sådana, som voro valbara. Men det bör väl icke från högersynpunkt vara annat än önskvärdt, att representanter kunna väljas, som äga någon känning med ortsintressena; icke är det önskvärdt, att man drifves utanför länet för att finna lämplig kandidat. Visserligen är det sant, att man i nämnda fall fann kandidater inom länet, men icke inom landtmännens krets; de blefvo utestängda. Jag tycker, att när man gifver folket rätt att välja, bör det äfven få frihet att något så när välja inom de samhälls-

lager, som passa det bäst. Jag tror verkligen, att denna bestäm- *Om utsträckt*
melse ej är praktisk och ej heller konserverande. *politisk röst-*
rätt för män.

Hvad det andra strecket eller fattigvårdsstrecket beträffar, har det föreslagits en skrifvelse till Kungl. Maj:t, och denna är så tillräckligt motiverad af föregående talare, att jag icke skall upptaga tiden med att lägga något till hvad som redan sagts. Men när herr Trygger, om jag hörde honom rätt, framhöll såsom oegentligt att skrifva, när frågan vore föremål för utredning af fattigvårds-kommittén, vill jag nämna, att herr Widén, som är ordförande i denna kommitté, i sin motion tvärtom säger, att han finner ett särskildt skäl för att upptaga frågan däruti, att fattigvårdslagstiftningen för närvarande är föremål för omarbetning: för denna vore det förmånligt, att de bestämmelser, som vore gemensamma för fattigvårdslagstiftningen och lagstiftningen om den politiska rösträtten, lades efter enklare linjer. Han har således en helt annan uppfattning än herr Trygger

Jag skall, såsom sagdt, icke upptaga tiden längre, utan yrkar bifall till utskottets förslag.

Öfverläggningen förklarades härmed slutad, hvarefter herr talmannen yttrade, att därunder framstälts följande yrkanden: 1:o) att hvad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) af herr *Wavrinsky*, att kammaren måtte antaga såsom hvilande till grundlagsenlig behandling de i herr Brantings vid utlåtandet fogade reservation framställda förslag, såvidt angick män, och således utesluta ur det med I betecknade förslaget till ändrad lydelse af första stycket i § 16 riksdagsordningen orden »medborgare såväl» och »som kvinna», ur det med II betecknade förslaget till ändrad lydelse af § 19 riksdagsordningen orden »eller kvinna» samt ur det med III betecknade förslaget till ändrad lydelse af § 9 riksdagsordningen orden »eller kvinna»; och 3:o) att hvad utskottet hemställt i punkterna 1:o) och 2:o) skulle afslås.

Härefter yttrade herr talmannen, att han först ville låta komma under afgörande de framställda grundlagsändringsförslagen.

Beträffande herr *Wavrinskys* förslag till ändrad lydelse af första stycket i § 16 riksdagsordningen gjorde herr talmannen propositioner, först derpå att förslaget skulle antagas att hvila till vidare grundlagsenlig behandling samt vidare på förslagets förkastande, och förklarade herr talmannen sig anse den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Wavrinsky* begärde votering, hvilken begäran dock återogs; och då ingen påyrkade, att votering anställdes, förklarades frågan därom hafva förfallit.

Vid sedermera i enahanda ordning gjorda propositioner beträffande herr *Wavrinskys* förslag till ändrad lydelse af § 19 riksdagsordningen och § 9 riksdagsordningen förkastades äfven dessa förslag.

(Forts.)

Om utsträckt
politisk röst-
rätt för män.
(Forts.)

Härefter gjordes med anledning af de beträffande utskottets förslag till ändrad lydelse af § 9 riksdagsordningen förekomna yrkandena propositioner, först därpå att förslaget skulle antagas att hvila till vidare grundlagsenlig behandling samt därefter på förkastande af ifrågavarande förslag; och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

I enlighet med de yrkanden, som framställts beträffande punkten 2 i förevarande utlåtande, gjorde herr talmannen sedermera propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på afslag därå; och förklarade herr talmannen sig finna den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslags en så lydande omröstningsproposition:

Den, som afslår hvad konstitutionsutskottet hemställt i punkten 2 af sitt utlåtande nr 32, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 74;

Nej — 56.

Utskottets hemställan i punkten 3 bifölls i hvad den ej kunde anses besvarad genom kammarens föregående beslut.

Om införande af allmän och lika kommunal rösträtt för män och kvinnor m. m.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets den 15 och 17 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 34, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående införande af allmän och lika kommunal rösträtt för såväl män som kvinnor m. m.

I en inom Andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 182, hade herrar *O. H. Waldén, Hj. Branting, Carl Lindhagen, E. Palmstierna, F. W. Thorsson, Nils Persson, Värner Rydén, A. J. Christiernson, Viktor Larsson* och *Herm. Lindqvist* hemställt,

»att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, det Kungl. Maj:t måtte låta utarbета och för Riksdagen framlägga för-

slag till sådana ändringar i nu gällande förordningar angående kommunalstyrelse på landet, i stad och i Stockholm, liksom ock i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd, att den kommunala rösträtten komme att byggas på grundval af allmän och lika rösträtt för såväl män som kvinnor, samt

att Riksdagen, intill dess dylikt förslag kunde blifva genomfördt, för sin del ville antaga nedannämnda förändringar af vissa paragrafer i följande kommunala författningar:

Om införande af allmän och lika kommunal rösträtt för män och kvinnor m. m.
(Forts.)

Förordningen om kommunalstyrelse på landet.

§ 4.

Medlem af eu kommun på landet är enhvar, som där är mantalskrifven.

§ 8.

Mom. 1. Enhvar välfrejdad svensk undersåte, som är medlem af en kommun, uppnått tjuguetå års ålder samt enligt § 57 är förbunden att erlægga skatt till kommunen och icke häftar för kommunalutskylder, som förfallit till betalning under sist förflutna kalenderåret, är berättigad att delta i kommunalstämmans öfverläggningar och beslut.

Mom. 2. Enahanda rättighet tillkommer hvarje välfrejdad kvinna, som är medlem af en kommun, uppnått tjuguetå års ålder och är gift med svensk man, som enligt bestämmelserna i föregående moment är kommunalt röstberättigad.

Mom. 3. Den, som står under förmynderskap, må ej utöfva rösträtt.

§ 11.

Mom. 1. Hvarje röstberättigad äger en röst.

Mom. 2. Där — — — grunden.

Förordningen om kommunalstyrelse i stad.

§ 3.

Medlem af stadskommun är enhvar, som där är mantalsskrifven.

§ 9.

Mom. 1. Enhvar välfrejdad svensk undersåte, som är medlem af en stadskommun, uppnått tjuguetå års ålder samt enligt § 57 är förbunden att erlægga skatt och icke häftar för stadsutskylder, som förfallit till betalning under sistförflutna kalenderåret, är berättigad att vid allmän rådstuga delta i öfverläggningar och beslut i alla de staden rörande angelägenheter, hvilka icke enligt rikets grundlagar eller särskilda författningar äro vissa klasser af stadens medlemmar förbehållna.

Om införande af allmän och lika kommunal rösträtt för män och kvinnor m. m.
(Forts.)

Mom. 2. Enahanda rättighet tillkommer hvarje välfrejdad kvinna, som är medlem af en kommun, uppnått tjuguettt års ålder och är gift med svensk man, som enligt bestämmelserna i föregående moment är kommunalt röstberättigad.

Mom. 3. Den, som står under förmynderskap, må ej utöfva rösträtt.

§ 11.

Enhvar, som är röstberättigad vid allmän rådstuga, äger en röst.

Förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm.

§ 2.

Mom. 1. Medlem af kommun är enhvar, som där är mantals-skrifven.

Mom. 2. I såväl — — — förbehållna.

§ 7.

Mom. 1. Enhvar välfrejdad svensk undersåte, som är medlem af kommunen, uppnått tjuguettt års ålder samt enligt § 40 är förbunden att till kommunen erlägga skatt och icke häftar för stadsutskylder, som förfallit till betalning under sistförflutna kalenderåret, är berättigad att i val af stadsfullmäktige delta.

Mom. 2. Enahanda rättighet tillkommer hvarje välfrejdad kvinna, som är medlem af en kommun, uppnått tjuguettt års ålder och gift med svensk man, som enligt bestämmelserna i föregående moment är kommunalt röstberättigad.

Mom. 3. Den, som står under förmynderskap, må ej utöfva rösträtt.

§ 9.

Vid valet äger hvarje röstande en röst.

Förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd.

§ 6.

Vid omröstning följes på landet hvad för kommunalstämma och i stad hvad för allmän rådstuga stadgadt är i afseende på rösträtts utöfning och öfverlåtande på annan person.

De för kommunerna gällande — — — — —
— — — — — vid kyrkostämma företedda.

Förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm.

§ 5.

Mom. 1. Enhvar, som är röstberättigad vid val af stadsfullmäktige, äger å kyrkostämma en röst.

Förordningen om landsting.

§ 10.

Valbar till landstingsman är enhvar inom landstingsområdet röstberättigad, man eller kvinna, som uppnått tjugufem års ålder.

Landstingsman kan ej vara: a), b), c), och d), (= nuvarande bestämmelser).

Gift kvinna, som är röstberättigad, vare ej på den grund, att hon står under mannens målsmanskap, obehörig att utöfva uppdrag, hvarom nu är fråga.

För valbarhet till suppleant erfordras samma egenskaper, som för valbarhet till landstingsman.

Landstingsman eller suppleant må ej kunna uppdraget sig afsäga, såvida han ej fyra år tjänstgjort såsom landstingsman eller uppnått 60 års ålder eller eljest uppgifver hinder, som af landstinget godkännes.

Väljes kvinna till landstingsman eller suppleant, äger hon när som helst afsäga sig uppdraget.

§ 24.

Landstingsman eller suppleant åtnjuter af landstingets medel i dagtraktamente under landstingets möte sex kronor afvensom ersättning för resekostnaden fram och åter beräknad efter skjutslega för en häst, där icke järnväg är att tillgå eller ångbåtslägenhet begagnas, men efter afgiften i andra klassens vagn på järnväg, där sådan finnes, och för en hyttplats eller, när hyttplats ej förekommer, en salongsplats på ångfartyg, där resan såmedelst sker.»

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på nu anförda skäl hemställt,

1:o) att Riksdagen måtte i anledning af herr Waldéns m. fl. motion nr 182 för sin del besluta följande ändrade lydelse af § 10 i förordningen om landsting den 21 mars 1862:

§ 10.

Valbar till landstingsman är enhvar inom landstingsområdet röstberättigad man eller kvinna, som uppnått 25 års ålder.

Landstingsman kan ej vara:

- a) den som icke råder öfver sig och sitt gods;
- b) den som till borgenärer all sin egendom afträdt och icke, på sätt lag förmår, gitter visa att han från deras kraf befriad är;
- c) den som är förlustig medborgerligt förtroende eller genom utslag, hvilket ännu icke vunnit laga kraft, är dömd till förlust af sådant förtroende, eller den som är ställd under framtiden för brott, hvilket medför nämnda påföljd;

d) den som är förklarad ovärdig att inför rätta föra andras talan eller att i rikets tjänst vidare nyttjas.

Gift kvinna, som är röstberättigad, vare ej på den grund, att

Om inforande af allmän och lika kommunal röst-rätt för män och kvinnor m. m.
(Forts.)

Om införande af allmän och lika kommunal rösträtt för män och kvinnor m. m. (Forts.)

hon står under mannens målsmanskap, obehörig att utöfva uppdrag, hvarom nu är fråga.

För valbarhet till suppleant erfordras samma egenskaper som för valbarhet till landstingsman.

Landstingsman eller suppleant må ej kunna uppdraget sig afsäga, såvida han ej fyra år tjänstgjort såsom landstingsman eller uppnått 60 års ålder eller eljest uppgifver hinder, som af landstinget godkännes.

Väljes kvinna till landstingsman eller suppleant, äger hon när som helst afsäga sig uppdraget;

2:o) att Riksdagen måtte i anledning af herr Waldéns m. fl. motion för sin del besluta följande ändrade lydelse af § 24 i förordningen om landsting den 21 mars 1862:

§ 24.

Landstingsman eller suppleant åtnjuter af landstingets medel i dagtraktamente under landstingets möte sex kronor äfvensom ersättning för resekostnaden fram och åter beräknad efter skjutslega för en häst, där icke järnväg är att tillgå eller ångbåtslägenhet begagnas, men efter afgiften i andra klassens vagn på järnväg där sådan finnes, och för en hyttplats eller, när hyttplats ej förekommer, en salongsplats på ångfartyg, där resan såmedelst sker;

3:o) att Riksdagen måtte i anledning af herr Waldéns m. fl. förevarande motion i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t ville efter verkställd utredning låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådana ändringar i gällande kommunala författningar, att den kommunala rösträtt, som nu tillkommer bolag och andra samfälligheter, måtte upphävas; samt

4:o) att herr Waldéns m. fl. förevarande motion, där den ej kunde anses besvarad genom utskottets under punkterna 1:o) och 2:o) gjorda hemställanden, icke måtte föranleda till någon Riksdagens åtgärd.

Beträffande föreliggande utlåtande hade reservationer anmälts

1:o) af herrar *Trygger*, *Clason* och *K. J. Ekman* i fråga om utskottets hemställan under punkterna 1:o), 2:o) och 3:o) samt i fråga om motiveringen;

2:o) af herr *Bellinder* i fråga om utskottets hemställan under punkterna 1:o) och 3:o) samt beträffande motiveringen, hvarjämte han i fråga om utskottets hemställan under punkten 2:o) anförde:

Ehuru jag har den åsikten, att kommunala förtroendeuppdrag böra vara oafönade, har jag likväl ansett mig kunna bifalla förslaget om medgifvande af dagtraktamente åt landstingsmän såsom en skäligen godtgörelse för de *extra kostnader* de under sin bortovaro från hemmet och under sin vistelse vid landstinget få vidkännas. Men däraf följer ock, enligt min mening, att de landstingsmän, som bo å den ort, där landstinget hålles, ej böra erhålla något dagtraktamente, och jag hemställer i öfverensstämmelse därmed,

att Riksdagen måtte för sin del besluta, att § 24 i kungl. förordningen af den 21 mars 1862 om landsting erhåller följande lydelse:

Om införande af allmän och lika kommunal rösträtt för män och kvinnor m. m.

§ 24.

Landstingsman eller suppleant, som ej bor å den ort, där landstinget hålles, åtnjuter af landstingets medel i dagtraktamente under landstingets möte sex kronor samt ersättning för resekostnaden fram och åter, beräknad efter skjutslega för en häst, där icke järnväg är att tillgå eller ångbåtslägenhet begagnas, men efter afgiften i andra klassens vagn på järnväg, där sådan finnes, och för en hyttplats eller, när hyttplats ej förekommer, en salongsplats på ångfartyg, där resan sämedelst sker;

3:o) af grefve *Hamilton* som förenat sig med herr *Bellinder*;

4:o) af herr *Hellberg* som anført.

I fråga om den kommunala rösträtten har jag icke kunnat i allo ansluta mig till utskottets ståndpunkt.

Den lika kommunala rösträtten synes mig ha lika goda skäl för sig i vårt land som i de många andra, där den är införd, och den skulle helt visst lika litet komma att missbrukas af vårt laglydiga och lugna folk som af andra hvilka äga den. Otvifvelaktigt kommer också krafvet på densamma att allt mer och allt starkare göra sig gällande. Vid en reform af den kommunala beskattningen måste väl den ganska godtyckligt fastställda 40-gradiga röstskalan på något sätt förändras, då annars en lindrigare beskattning af de mindre bemedlade ju skulle medföra en inskränkning af deras kommunala inflytande. Det vore då önskligt, att regeringen, när den framför nämnda skattereform, på samma gång ville framlägga förslag om den graderade röstskalans afskaffande. Först när denna skala försvunnit och därmed den på ekonomiska grunder hvilande rättsolikheten mellan kommunens röstberättigade, kunna de samhällliga angelägenheter, som handhafvas af kommunen, blifva omfattade med det allmänna intresse, som bör tillkomma dem.

I samband med en sådan förändring af den kommunala rösträtten må väl kommunalförordningarna äfven i andra afseenden förändras, där så af behovet påkallas. Dock vore det enligt min mening ingalunda lyckligt, om den revision, hvarom utskottet talar, skulle leda till någon större inskränkning i vår kommunala självstyrelse. Det synes mig inte finnas någon grundad anledning att misstänka de nu mer eller mindre inflytelseslösa bland de kommunalt röstberättigade för benägenhet till slöseri och besinningslöshet. De kommunala utgifterna äro för visso minst lika kännbara för dem som för de mera bemedlade, deras sparsamhetsintresse är följaktligen också lika starkt, och den naturliga konservatism, som finnes hos dem liksom hos de allra flesta, skulle otvifvelaktigt förhindra öfverilade åtgärder. Det synes mig därför att en demokratisering af den kommunala rösträtten inte bör medföra någon af andra grunder icke motiverad, mera vidtgående begränsning af kommunens befogenheter;

(Forts.)

Om införande af allmän och lika kommunal rösträtt för män och kvinnor
m. m.
(Forts.)

5:o) af herrar *von Geijer, Jansson* i Djursåtra, *Nyström* och *Magnusson* i fråga om utskottets hemställan under punkterna 1:o) och 3:o) samt i fråga om motiveringen; äfvensom

6:o) af herr *Branting*, med hvilken herrar *Wavrinsky, Nilsson* och *Larsson* i Västerås förenat sig, och som hemställt,

att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, det Kungl. Maj:t måtte låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådana ändringar i nu gällande förordningar angående kommunalstyrelse på landet, i stad och i Stockholm, liksom ock i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd, att den kommunala rösträtten komme att byggas på grundval af allmän och lika rösträtt för såväl män som kvinnor, samt

att Riksdagen, intill dess dylikt förslag kunde blifva genomfördt, för sin del ville antaga de förslag till ändrad lydelse af förordningen om kommunalstyrelse på landet, förordningen om kommunalstyrelse i stad, förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm, förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd och förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm, hvilka funnes återgifna å sid. 2—4 i föreliggande tryckta utlåtande.

Herr Bellinder: Herr talman! Jämte herrar Trygger, Clason, och Karl Johan Ekman har jag reserverat mig rörande föreliggande betänkandes första och tredje punkter, såväl hvad klämman som hvad motiveringen beträffar. I den första yrkas, att kvinna måtte kunna väljas till medlem i landsting, i den tredje att bolag och andra samhälligheter icke skola få behålla kommunal rösträtt. De skäl, som föranledt oss till reservationen i dessa punkter, antager jag komma att af någon medreservant angifvas. Då däremot jag och grefve Alexander Hamilton skilt oss från nämnda medreservanter vid punkt 2, skall jag bedja att i afseende å denna få yttra några ord.

I denna punkt yrkas, att landstingsman jämte skjutsersättning måtte erhålla ett dagtraktamente af sex kronor om dagen; härom äro vi ense med utskottet. Det kan synas, som om vi därigenom öfvergäfvade den principen, att kommunala förtroendeuppdrag icke böra aflönas, men det är ingalunda fallet. Ty lika litet som en tjänsteman, då han åtnjuter dagtraktamente och resekostnadsersättning, därigenom anses få lön — ty sin lön erhåller han dessutom — lika litet får en landstingsman aflöning för sitt förtroendeuppdrag, då han ersättes för extra kostnader, som han måste underkasta sig vid vistelsen borta från hemmet, hvarvid han måste förskaffa sig vivre och husrum på den ort han uppehåller sig. Därför ha vi ansett det billigt, att jämte skjutsersättningen äfven tillerkännes honom dagtraktamente under landstingsdagarna.

Det har anmärkts, att skjutsersättningen är så rikligt tilltagen, att den mången gång kan räcka äfven till dagtraktamente. Om denna punkt godkännes med den lydelse utskottet föreslagit, blir emellertid detta icke fallet, då en landstingsman sedan icke skulle erhålla större ersättning för skjuts än han gifvit ut, och han kan således därigenom icke få något till vivre och husrum.

Jag och min medreservant hafva dock gjort en modifikation i utskottets beslut vid denna punkt. Det är ju nämligen så, att landstingsman skall ersättas för extra kostnader, då han vistas utom hemmet med anledning af landstinget. Men sådana kostnader drabba icke den landstingsman, som bor på den ort, där landsting hålles. Därför hafva vi yrkat, att ifrågavarande paragraf, den 24:de, får den lydelse, som utskottet föreslagit, med den lilla förändring, som vi närmare angifvit å det kartongblad, hvilket i förmiddags utdelades till kammarens ledamöter. Det hade nämligen insmugit sig ett tryckfel i betänkandet med afseende på detta tillägg. I det först utdelade betänkandet står: »som ej bor i länets residensstad». Såsom bekant, är det så, att landsting hålles äfven i annan stad än länets residensstad, och därför står det i reservationen: »Landstingsman eller suppleant, som ej bor å den ort, där landstinget hålles» och så vidare.

Om införande af allmän och lika kommunal rösträtt för män och kvinnor m. m.
(Forts.)

Jag får således, herr talman, anhålla om bifall till vår reservation i afseende å 2 punkten.

Herr Kjellén: Då jag på grund af sjukdom icke hade tillfälle att närvara i utskottet, då dessa ärenden bereddades, har jag häri en yttre anledning att nu säga några ord.

Det är en passus i utskottets betänkande, på hvilken jag vill fästa herrarnas synnerliga uppmärksamhet. Den förekommer på sid. 5 och 6, där utskottet säger sig icke kunna förorda någon förändring i den kommunala rösträtten *annat än i sammanhang* med en omläggning af kommunalbeskattningen och öfver hufvud taget i sammanhang med en »revision af kommunalförordningarna i olika riktningar, såsom i fråga om de kommunala myndigheternas kompetens och ställning i förhållande till statsmyndigheten, i syfte af verksam kontroll öfver beskattning och utgifter och mera dylikt».

Jag skulle vilja starkt understryka detta, därför att här är ett organiskt sammanhang, som på vissa håll synes undgå uppmärksamheten. Klart och iögonenfallande är, att det kommunala lifvet hos oss uppbäres af den egendomligheten, att förmögenheten snarare än personligheten där uppträder och gör sig gällande. Mindre allmänt iakttagen, men därför ej mindre säregen, är den andra egendomligheten, att vi åtnjuta en ovanligt långt utsträckt frihet från kontroll; i till exempel det republikanska Frankrike kan man knappt fatta, hur vidsträckt vår kommunala själfstyrelse är. Detta är nu icke blott en tillfällighet, utan det står i organiskt sammanhang med det förre förhållandet, och man bör därför icke rubba en af dessa pelare utan att samtidigt se till, hvilken verkan det skulle hafva på den andra. Den graderade skalan och den vidsträckta själfstyrelsen böra endast i sammanhang med hvarandra rubbas.

Nu är det sant, att vid rösträttsreformen 1907—1909 rubbades den graderade skalan, men där stod den först och främst i ett annat stort sammanhang, nämligen med den politiska rösträttsreformen, som man endast på denna väg kunde finna en tillfredsställande lösning för. Vidare få vi icke heller glömma, att då äfven skedde en förändring i fråga om den kommunala själfstyrelsens fri-

Om inforandet, då nämligen ²/₃ majoritet insattes såsom villkor för beslut om nya utgifter. Här hafva vi således fått ett slags historiskt prejudikat för sammanhanget mellan den graderade skalan och själfstyrelsens utsträckning. Jag håller utskottsmajoritetens särskildt räkning för, att den velat framhålla detta trots den barska reservationen af herr Branting på sidan 13 och den mildare af en annan reservant förut på sidan 12.

(Forts.)

Jag tror, att man här kan uppställa en bestämd princip, och den lyder: *ingen rubbning i den graderade skalan annat än i sammanhang med ändringar i själfstyrelsens ram.* Det är nämligen det sammanhanget mellan dem, att just därför att den kommunala själfstyrelsen är så stor och kommunerna öfver hufvud taget äro ekonomiska korporationer, just därför har det varit nödvändigt att gradera rösträtten, så att man icke lämnar de besittande i de besittningslöses fria skön. Alltså, den negativa positionen är bestämd: ingen ändring i den graderade skalan annat än i en allmän revision, hvarvid snarast kommer i fråga själfstyrelsens inskränkning.

Jag kommer i håg, hurusom för 20 år sedan kammarens nuvarande herr vice talman i fråga om den politiska rösträtten fastslog vissa principer för den stora reformen och först denna: ingen sänkning i villkoren för den politiska rösträtten utan motsvarande garantier. Han fortsatte: Om vi kunna finna sådana garantier, böra vi sänka villkoren för den politiska rösträtten. Det var från det uttalandet år 1892, som rösträtsreformens senare skede daterar sig, och däri ligger redan dess lösning *in nuce*. Jag tror, att vi med afseende å den kommunala rösträtten kunna fastslå den första delen af denna sats, den negativa. Men däremot är tiden icke inne att komma med ett positivt yrkande, redan af den grund, som jag i mitt närmast föregående yttrande framställde, att öfver hufvud taget man bör unna allmänheten litet fred just nu.

Kommunallagarna hafva fyllt sina 50 år. och vid detta jubileum hafva de mycket kommenterats i pressen, och man har fått det intrycket, att de i allmänhet gifva en skäligen skröplig bild af själfstyrelse. Så mycket är dock klart, att sådana de äro, äro de en homogen och sammanhängande enhet. Och så mycket är vidare klart, att icke bör man vid en reform af dem endast uttaga och renodla de »demogogiska» elementen i denna sammanhängande enhet, utan se till, att revisionen omfattar det hela.

Reservanterna hafva därtill med erkännansvärd öppenhet påvisat hvad vi i denna kammare naturligtvis ständigt måste hafva ögonen öppna för, nämligen att det ligger en hund begrafen i den kommunalpolitiska reformen. På sidan 14 framhålla de, att den »40-gradiga skalans slopande skulle i sina konsekvenser sannolikt leda till en afsevärd minskning i artskillnaden mellan kamrarna och påskynda det närmande dem emellan, som redan på olika sätt tagit sig uttryck; därmed skapas på samma gång en fullt naturlig utgångspunkt för en kommande utveckling af vår författning i demokratisk riktning, fram mot *enkammarsystemet*». Här hafva vi framtidsperspektiv, som för närvarande förbjuda hvarje tanke på en positiv reform i reservanternas riktning. Det har blott förvånat mig, att den mildare

reservanten på sidan 12 icke observerat detta sammanhang, eller får man kanske af tystnaden sluta sig till, att han icke har något synnerligt emot den antydda utvecklingen?

Jag har endast velat framhålla detta. I realiteten eller med afseende på resultatet ställer jag mig på samma yrkande som herr Bellinder.

Om införande af allmän och lika kommunal rösträtt för män och kvinnor m. m.

(Forts.)

Herr Berglund, Jan Erik: Herr talman! Med anledning af de voteringar, som här i dag gifvit vissa resultat, skall jag icke upptaga kammarens tid länge. Jag vill endast gifva till känna min ståndpunkt och sluta med ett litet yrkande.

Principen för den kommunala rösträtten är, att förmögenhet och inkomst gifva rösten dess värde; begåfning, kunskap eller personligt intresse för samhällliga frågor spela i detta fall ingen roll. Det förvånar mig att, svenska folket så länge kunnat finna sig i detta tillstånd, då våra närmaste grannar, norrmän och danskar, icke veta af denna graderade skala. Herr Waldén anförde i sin motion följande: »Denna förmögenhetsprincipens dominerande inflytande i den kommunala självstyrelsen skulle förefalla rent af absurd i hvarje annat land. Också är den kommunala rösträtten i så godt som alla länder rent personlig. Så har Norge, Danmark, Frankrike och Schweiz lika rösträtt äfven i kommunala angelägenheter. England, Nederländerna och Italien ha en tämligen låg census med lika rösträtt. Belgien har allmän rösträtt i förening med 4-gradig skala, hvilken dock icke så mycket är byggd på förmögenhetens som fastmer på den mognare ålderns och den större erfarenhetens företräden. I några få stater slutligen har klassvalsprincipen kommit till användning.»

Hur vår rösträtsreform af 1909 verkar i vissa fall, vill jag anföra ett exempel på. Jag skall inskränka mig till detta enda exempel, då herr Klefbeck redan åberopat åtskilliga andra.

Vid senaste riksdagsmannaval i Stockholm befunnos tusentals oförvitliga människor, hvilka i rätt tid betalat sina skatter, likväl beröfvade sin rösträtt endast af det skäl, att någon af familjen under det gångna året vistats på sjukhus kostnadsfritt. Rösträtten för familjeförsörjaren kunde återvinnas icke genom att betala skulden — det var icke nödvändigt — utan genom att han skaffade sig intyg om att han vid tiden för familjemedlems sjukhusvård icke saknade arbete, eller att det icke var han själf, som varit sjuk. Jag var i tillfälle att utfärda ett dylikt intyg åt en snickare, hvars hustru, under den tid han arbetade hos oss, nedkom med tvillingar. Hon måste vid detta tillfälle vårdas å sjukhus, och mannen, som under tiden måste lega för hemmets vård och tillsyn öfver de hemmavarande barnen, kunde icke betala för sin hustru på sjukhuset. Rösträtten förlorades, men på grund af mitt intyg infördes han i röstlängden såsom klar. Hade mannen till den olyckan, att hustrun fick tvillingar, äfven varit utan arbete, hade han straffats härfür med förlusten af sina medborgerliga rättigheter. Naturligtvis behöfver jag icke påpeka, hur rättsvidrigt dylika bestämmelser verka.

Om införande af allmän och lika kommunal rösträtt för män och kvinnor
m. m.
(Forts.)

Jag skulle kunna rulla upp en massa historier af liknande beskaffenhet, men nöjer mig med det redan anförda.

Många omständigheter tyda på, att det råder en olust öfver vårt land. De djupa lagren af folket känna allt mindre lust att påtaga sig bördor för försvaret. de känna olust att stanna i sitt land, där skatterna tynga så ojämnt och där kroppsarbetet värderas så litet, där en obetydlig bostad på 1 rum och kök kostar en tredjedel af årsinkomsten, där innehafvaren af en fastighet, om han än är skuldsatt öfver öronen, värderas mera än den sträfsamme arbetare, som med ringa inkomst drager sig fram och fullgör sin skyldighet till stat och kommun.

Förmiddagens votering visade, att denna kammare icke vill gå längre i reformer, än att majoritetspartiet blir säkerställt. Den senaste rösträttsreformen visar också samma tendens; då genomfördes, att äfven gifta kvinnor kunde, under vissa förhållanden få utöfva kommunal rösträtt. Detta lät så vackert, men hur verkar detta i praktiken? Jo, på det sätt, att öfverklassen har större tillfälle att placera sina fullmakter och på detta sätt förskaffa sig ett större inflytande, än som eljest skulle vara fallet. Jag känner förhållandet endast i Stockholm, men här tillgår det så, att högerns valbyråer samla fullmakter, sortera dem efter värde och placera ut dem, som väga mest, till pålitliga personer. Först därefter lämnas de mindre värda ut, om de kunna placeras. Man torde invända, att arbetarklassen har samma rättigheter. Javäl, men arbetarklassen har inga egendomar och inga bolag att rösta för; ej heller torde många bry sig om att vidtaga åtgärder för att arbetarehustrurna skola få rösträtt, då det i allmänhet ej kan blifva mer än en eller ett par röster, som då ofta tagas från mannen.

Professor Thyren gaf i dag det betyget åt vårt folk, att det är sansadt. Gif det då fullständig medborgarrätt, och jag är säker på, att den nu rådande olusten i landet skall försvinna. Någon fara för samhällets lugna utveckling torde icke föreligga, ty med rättigheter följa förpliktelser, och säkert är, att vårt folk icke står öfriga nationer efter i det fallet.

Herr talman, jag yrkar bifall till den af herr Branting m. fl. afgifna reservationen.

Herr Clason: Jag skall be att i största korthet få yrka afslag på utskottets hemställan i punkterna 1, 2 och 3, men bifall till punkt 4.

Beträffande de tre första punkterna erinrar jag, att de däri upptagna ändringsyrkandena rörande de nuvarande bestämmelserna om kommunal rösträtt m. m. voro föremål för behandling vid senaste rösträttsreform 1907—1909, men att dessa ändringsyrkanden då blefvo afvisade. Kammaren har nu genom den näst föregående voteringen visat, att kammaren för närvarande icke önskar någon ändring i de då träffade bestämmelserna, och jag foreställer mig, att detta också bör gälla den kommunala rösträtten.

Hvad särskildt frågan om arfvode åt landstingsmän beträffar, skulle jag vilja erinra, att när det nuvarande riksdagsskicket in-

fordes, var arfvodeslösheten en af de punkter, på hvilka friherre De Geer pekade, då han åt Första kammaren önskade skaffa en viss grad af »förmögenhetens konservatism». Vidare var samma fråga, som jag nyss nämnde, å bane år 1907, då förslag om arfvode var före i det årets särskilda utskott, men detta yttrade då därom: »Ett stadgande härom skulle enligt utskottets förmenande innebära en betänkelig afvikelse från den hittills hos oss gällande regeln, att kommunala förtroendeuppdrag böra vara oafionade. Landstingsmannskapet har alltiämt betraktats såsom en hederspost, hvilken gärna mottages. Att omläggning af landstingsmannavalen skulle medföra någon förändring härutinnan lär icke vara antagligt.»

(Om införande af allmän och lika kommunal rösträtt för män och kvinnor m. m.

(Forts.)

För öfrigt tror jag, att åtskilliga anmärkningar äfven skulle kunna göras mot formuleringen af de föreliggande bestämmelserna. Exempelvis är uttrycket »andra klassens vagn» icke lyckligt. Det åsyftas nog första klassens vagn, där andra klass icke finnes; det skulle nog finnas äfven andra anmärkningar att göra mot formuleringen. Jag tror slutligen också, att det nog kan finnas andra styrelser och nämnder, där man kunde med lika mycket skäl ifrågasätta arfvode som vid dessa landstingssammanträden, som endast räkka några få dagar. Frågan har emellertid såsom jag sade varit å bane nyligen och blifvit afvisad, och jag ber att äfven nu få hemställa om afslag å utskottets hemställan.

Herr Klefbeck: Jag skall icke hålla något långt anförande, utan blott svara ett par ord på en anmärkning, som herr Kjellén gjorde.

Han betonade, att utskottet uttalat, att en genomgripande reform af den kommunala rösträtten måste vara förenad med revision af kommunalförordningarna och då först och främst i syfte, att en verksam kontroll öfver beskattning och utgifter skulle åstadkommas. Och han sade, att detta samband var sådant, att man icke till något pris fick släppa det ur sikte. Jag förstår, att den kombinationen för denna kammare måste vara synnerligen talande. För att i någon mån beröfva den om möjligt något af dess kraft, vill jag först säga det, att hvarje utgift, som en kommunalrepresentation bestämmer, kommer att drabba icke blott dem, som hafva den mesta egendomen och därför få betala rent absolut den högsta skatten, utan den kommer också att drabba dem, som hafva så godt som ingen egendom och i jämförelse med de förra liten skatt. Men såsom af hvad jag sade förra gången framgår, kommer skatten på dessa, som intet eller litet hafva, att drabba mycket, mycket tyngre och kännas mycket mycket mera, än hvad som någonsin kommer i fråga för de förra, och följen af det blir, att repräsentanterna för de klasser, om hvilka jag nu talar, i det stora hela hafva varit de strängaste sparsamhetsvänner inom de beslutande församlingarna. Jag kan för min del säga, att jag så godt som i hvartenda fall, då olika förslag till utgifter varit före, röstat för det lägre, med undantag af förslag om pensionering åt någon fattig, som skulle hafva 200, 250 eller 300 kronor om året eller något i den här vägen. Den synpunkten således, att de, som betala liten skatt, skulle kunna om

Om införande af allmän och likakommunal rösträtt för män och kvinnor m. m.

det blefve allmän eller lika kommunal rösträtt, få större inflytande öfver utgifterna. och att fara således skulle finnas, att de. som betala större skatt, skulle kunna få se sina utgifter springa afsevärdt i höjden, den tror jag är alldeles uppkonstruerad, ty den som aldrig har godt om pengar, måste vända på sina ören åtskilliga gånger, innan han vågar gifva ut dem.

(Forts.)

Det andra jag vill svara är, att kommunerna hafva ju icke blott allehanda utgifter att besluta om, utan att de också hafva mycket omfattande arbete. som äsyftar att bereda kommunens medlemmar nytta och trefnad. såsom skolväsende, renhållning och polis och allting annat, som bidrager till ordning, fred och lyckliga förhållanden inom ett samhälle, hvilket visserligen är förenadt med utgifter, men som i första rummet, såsom jag sade, syftar att bereda kommunens medlemmar fred och lycka. Sådana angelägenheter ligga också mången gång på de olika kommunala myndigheternas bord såsom föremål för beslut i en eller annan riktning. Och när det gäller att se till de olika kommunmedlemmarnas väl, lycka och trefnad, synes det mig, att den uppgiften blir någonting rent personligt, och att där den större eller mindre förmögenheten icke har så stor rättighet att göra sig gällande. Det är således enligt min mening icke ett opplösligt samband mellan denna reform af den kommunala rösträtten och en revision af kommunalförordningarna i syfte af kontroll öfver beskattningen. Det är nämligen, såsom jag antydde, en mångfald uppgifter, som ligga på kommunalstyrelsernas bord, hvilka icke direkt äro af ekonomisk natur.

Jag skall be att få yrka bifall till reservationen, det vill säga göra samma yrkande som herr Berglund.

Herr Hellberg: Jag skall icke ingå i någon konversation med min vän Kjellén om den kommunala rösträtten och den kommunala själfstyrelsen. Men jag vill blott säga, att den kommunala själfstyrelsen är en svensk egendomlighet i viss mån, och den böra vi försöka bevara så länge som möjligt. Det franska systemet, som hör med till den napoleonska centralisationen, tycker jag icke alls är eftersträfvansvärdt. Jag tror öfver hufvud taget, att hela denna oro, för att en utjämning af den kommunala skalan skulle medföra sådana vådor, är tämligen ogrundad. Jag har i min reservation något påvisat, att det finnes ett slags naturlig konservatism hos människor, som i hög grad gör sig gällande. Herrarna äro alltför benägna att lita till klasskonservatismen. Men den naturliga konservatismen, och särskildt sparsamheten, finnes säkert fullt ut lika väl hos de mindre skattdragarna som hos de större. Äfven om de förres skatt är mindre proportionsvis, så känns den tyngre för dem än de andras.

Hvad beträffar yrkandet på kvinnans valbarhet till landstingsman, är detta ett förslag, som går igen sedan i fjol, och jag hade då tillfälle att uttala min mening därom. Då kvinnan kan blifva stadsfullmäktig i de största stadskommunerna, hvilkas angelägenheter äro lika kräfvande som landstingens, synes det mig, att konsekvensen kräfver, att hon också må blifva landstingsman. Det är

också i god ofverensstämmelse med den uppfattning, som just på senare tider uttalats från högerhåll, att kvinnan bör tillerkännas kommunal befogenhet i den vidsträcktaste omfattning, men däremot icke politisk rösträtt. Hennes valbarhet till landstingsman står i utmärkt ofverensstämmelse därmed, och jag tycker därför, att det icke finnes några hållbara skäl, hvarför man skulle motsätta sig denna förändring.

(Om införande af allmän och lika kommunal rösträtt för män och kvinnor m. m. (Forts.))

Hvad så beträffar den föreslagna ändringen af § 24, så får jag säga, att det förefaller mig, som om äfven denna kammars majoritet borde finna saken mogen till lösning. Det kan icke anses i minsta mån vådligt att vidtaga den jämkningen i en uppenbar orättvisa, att en landstingsman i stället för endast resekostnad får afven det rätt obetydliga dagtraktamentet. Herrarna känna nog till, att inom många län denna resekostnad, sådan den nu är, verkar så, att de, som bo på långt afstånd, kunna göra sig en liten vacker behållning på landstingsresan. Jag vet från mitt eget län, att det finnes personer, som uppbära anda till 100 kronor i resekostnad och däraf endast förbruka 50 à 60 kronor under sin resa till och vistelse i residensstaden, så att de hafva en 40 kronor i behållning. Men de andra, som bo närmare, få blott ringa resekostnadsersättning och ha att bekosta hela uppehållet i staden själfva. Det förefaller mig, att när ersättningsprincipen redan är genomförd i fråga om resekostnaden, borde det icke möta några betänkligheter att göra den föreslagna ändringen, som endast synes mig vara en enkel rättvisa och ställa alla i samma situation.

Såsom exempel på stämningen inom landstinget kan jag nämna, att inom Värmlands läns landsting väcktes förliden höst förslag om att ingå till Kungl. Maj:t med en framställning om en sådan ändring i denna paragraf, som ofverensstämde med Andra kammars då fattade beslut, d. v. s. detsamma, som nu här är föreslaget; detta förslag antogs, utan att en enda röst höjdes emot det. Alla, både högern, vänstern och socialisterna, voro för reformen såsom rättvis och billig.

Hvad slutligen beträffar frågan om bolags rösträtt, förstår jag, att den punkten här är ganska ömtålig. Jag vill icke uppehålla mig vid den, utan ber blott få säga det, att vi, som yrkat, att denna rösträtt måtte upphävas, tycka, att det är en påtaglig oegentlighet, att ett bolag, som kan bestå af personer utaf mycket olika åskådning, skall utöfva rösträtt. De, som utgöra majoriteten, rösta i strid med en efter hufvudtal kanske större minoritet. Det har också anmärkts många gånger, att bolags rösträtt innebär eller kan innebära den, jag vill icke säga våda, men oegentlighet, att personer, som äro fullkomligt främmande för en kommuns förhållanden och bosatta på helt andra orter, men delägare i ett bolag, som händelsevis är förlagdt i kommunen, skola kunna ingripa mera eller mindre bestämmande i kommunens angelägenheter.

På grund af hvad jag anfört ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr von Geijer: Det förslag, som innefattas i punkt 2 af

Om införande af allmän och lika kommunal rösträtt för män och kvinnor m. m. (Forts.)

konstitutionsutskottets förevarande utlåtande, förelåg såsom bekant, äfven i föl till kammarens afgörande. Då talade jag till förmån för förslaget, och anser mig böra göra det äfven i år. Skälet, hvarför jag yrkade bifall, var delvis det skäl, som den siste talaren nämnde, att jag tyckte det var en gifven konsekvens af den kommunala rösträttsreform, som genom 1909 års beslut blifvit verklig. Betänkligheterna skulle ligga däri, att de kommunala förtroendeuppdragen skulle kunna löpa fara att icke såsom nu anses vara oafönade förtroendeuppdrag. Det förefaller mig dock, som om den farhågan voro obefogad. Detta kan knappt kallas för ett arfvode, utan det är ersättning för direkta kostnader, som äro förenade med uppdragets fullgörande, i full analogi med hvad som äger rum med Riksdagens egen verksamhet. Jag skall icke uppehålla mig härvid utan yrkar bifall till denna punkt. Jag skiljer mig härutinnan från 2 af reservanterna inom utskottet, nämligen herrar Bellinder och grefve Hamilton, därutinnan att jag för min del icke ansett det vara alldeles nödvändigt att från denna ersättning undantaga de personer, som vore boende på den plats, där landstinget håller sina sammanträden. Detta gäller ju, synes mig, en ganska obetydlig sak, och det torde vara så mycket mindre behöfligt att hafva ett särskildt stadgande i denna del, som en dylik uppdelning icke äger rum, när det är fråga om Riksdagens egna ledamöter.

På den grund, och ehuru jag har ringa utsikt att vinna något därmed, ber jag att få yrka bifall till den af mig afgifna, vid betänkandet fogade reservationen.

Herr Lindblad, Ernst: Jag tillåter mig med ett par ord belysa en konsekvens, som skulle följa af ett beslut om dagaflöning för landstingsmän. Det förekom i ett härad, att nämndemännen ville ha dagersättning för sitt uppehälle å tingsstället, som hade blifvit förflyttadt. Deras närvaro vid rätten tog nu två eller kanske flere dagar i anspråk, medan förut endast fordrats en dag. Fattas det nu beslut, att landstingsman skall hafva ersättning, blir det engifven påföljd vid våra häradsrätter, att nämndemännen skola hafva ersättning för sin tidsspilla och sina hafda kostnader. Men hvad blir följden af det? Jo, ingalunda att man väljer de lämpligaste till bisittare i rätten, utan att man kanhända, då valen grunda sig på personlig rösträtt, utser dem, som äro mycket olämpliga som bisittare. Man får kanhända dem, som gärna vilja tjäna en liten extra ersättning för sitt uppdrag i häradsrätten såsom tillägg till den lön de hafva oafkortad på annat håll.

Jag tror, att det vore önskligt, om den ersättning, som nu är i fråga, begränsades till enbart resekostnader, som den ena har och icke den andra. Det är af den anledningen jag yrkar afslag.

Grefve Hamilton, Alexander: Till hvad min medreservant framhållit har jag icke mycket att tillägga. Jag vill blott framhålla, att vår reservation står i full analogi med de grunder, efter

hvilka ersättning utbetalas till ledamöter af pröfningsnämnderna. Jag ber att få yrka bifall till herr Bellinders och min reservation.

*Om införande af allmän och lika kommunal rösträtt för män och kvinnor
m. m.
(Forts.)*

Öfverläggningen förklarades härmed slutad, hvarefter herr talmannen yttrade, att med anledning af de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner komme att göras särskildt angående hvar och en af de fyra punkterna i utlåtandet.

I afseende å punkten 1 vore yrkadt: 1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas; 2:o) att hvad utskottet hemställt skulle afslås; och 3:o) att kammaren skulle bifalla det förslag, som innefattades i den af herr Branting vid utlåtandet afgifna reservationen, såvidt anginge denna punkt.

Sedermera gjordes propositioner enligt dessa yrkanden och förklarades propositionen på afslag å utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr talmannen yttrade vidare, att beträffande punkten 2 förekommit följande yrkanden: 1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas; 2:o) af herr *Bellinder*, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, som angifvits i hans vid utlåtandet fogade reservation; och 3:o) att hvad utskottet hemställt skulle afslås.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner jämlikt dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på afslag vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf herr talmannen hemställde, huruvida kammaren ville till kontraposition därvid antaga bifall till utskottets hemställan eller godkännande af herr *Bellinders* yrkande i frågan, och förklarade herr talmannen sig anse de härå afgifna svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga bifall till det sistnämnda yrkandet.

Jämväl om kontrapositionens innehåll äskades emellertid votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i hufvudvoteringen om punkten 2 i konstitutionsutskottets utlåtande nr 34 antager bifall till herr *Bellinders* yrkande i frågan, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Om införande af allmän och lika kommunal rösträtt för män och kvinnor m. m. Vinner nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits bifall till utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

(Forts.)

Ja — 66;

Nej — 64.

Härefter uppsattes, justerades och anslogs för hufvudvoteringen en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som afslår hvad konstitutionsutskottet hemställt i punkten 2 af sitt utlåtande nr 34, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Viinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring, som angifvits i herr Bellinders vid utlåtandet fogade reservation.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstningen befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 63;

Nej — 65.

Herr talmannen yttrade sedermera, att vidkommande punkten 3 yrkats: 1:o) att hvad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) att kammaren skulle bifalla herr Brantings vid utlåtandet afgifna reservation i hvad anginge förevarande punkt; och 3:o) att utskottets hemställan skulle afslås.

Vid sedermera enligt dessa yrkanden gjorda propositioner förklarades propositionen på afslag å utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

På härefter gjord proposition bifölls utskottets i punkten 4 af föreliggande utlåtande afgifna hemställan, i hvad den ej kunde anses besvarad genom kammarens föregående beslut.

Vid förnyad föredragning af konstitutionsutskottets den 15 och 17 i denna månad bordlagda utlåtande nr 35, i anledning af väckt

motion angående införande af enkammarssystem m. m., biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning af statsutskottets den 15 och 17 innevarande maj bordlagda utlåtanden:

nr 98, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående förvärfvande åt Kronan af vissa jordområden för anläggande af en skjutbana för Älfsborgs regemente m. m. samt en i ämnet väckt motion,

nr 99, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående tilldelande af ett andra ålderstillägg å 500 kronor åt fortifikationskassören och förrädsförvaltaren å Älfsborgs fästning C. G. R. Granlind,

nr 100, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anskaffande af afståndsmätningssinstrument,

nr 101, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande af särskildt rekryteringsbidrag för fyllande af 1913 års stater,

nr 102, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående åldersstillägg åt vaktmästaren vid krigshögskolan J. E. Söderlund,

nr 103, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående vidtagande af eldsäkerhetsanordningar i vissa krigsarkivets lokaler,

nr 104, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande af kostnader för ökade arbetskrafter inom landtförsvarsdepartementet,

nr 105, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående öfverlåtelse till landtförsvaret af Kungsgården Noret i Kopparbergs län m. m.

nr 106, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anställande af extra läkare vid Sätters och Västerviks hospital och hospitalsläkare vid Stockholms hospital,

nr 107, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående utgifvande af en ny upplaga af handboken »Sveriges land och folk» jämte i ämnet väckta motioner,

nr 108, i anledning af Kungl. Maj:ts uti statsverkspropositionen under sjunde hufvudtiteln gjorda framställning angående kostnader för taxering till skatt å inkomst och förmögenhet, samt

nr 109, i anledning af väckt motion angående anslag till förvärfvande genom expropriation i vissa fall af marken till lägenheter å ofri grund,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Om utläggning af ytterligare ett järnvägsspår mellan Rönninge och Järna m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets den 15 och 17 i denna månad bordlagda utlåtande, nr 110, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för år 1913 till fortsättande af utläggning af ytterligare ett järnvägsspår mellan Rönninge och Järna m. m. samt en i ämnet väckt motion.

I en till Riksdagen aflåten, till statsutskottets förberedande behandling öfverlämnad proposition, nr 207, af den 19 april 1912 hade Kungl. Maj:t, under åberopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver civilären den för samma dag, föreslagit Riksdagen att under förbehåll af upplåtelse af mark m. m. enligt viss, i protokollet närmare omförmäld utfästelse besluta dels att fortsätta arbetet med utläggning af ytterligare ett järnvägsspår mellan Rönninge och Järna och därvid framdraga banan öfver Södertälje kanal på bro af 26 meters fri höjd med rörlig öppning (klaff) söder om nuvarande järnvägsöfvergången samt anordna station å Näset, dels att utlagga bispår till Södertälje stad och ombygga stationen därstädes, allt i hufvudsaklig öfverensstämmelse med Södertäljekommissionens förslag och för en beräknad kostnad af 5,374,200 kronor, däri inberäknadt viss kostnad för Norra Södermanlands järnvägs anslutning till stationen å Näset; och att för ändamålet bevilja ett anslag för år 1913 af 2,900,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att forskottsvis redan under år 1912 af tillgängliga medel utanordna högst 1,250,000 kronor.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehått en i Första kammaren af herrar *H. F. Lamm* och *J. Nilsson* väckt motion, nr 110, däri hemstälts, att Riksdagen, med afslag å Kungl. Maj:ts proposition nr 207, måtte besluta, att arbetet med utläggning af ytterligare ett järnvägsspår mellan Rönninge och Järna skulle fortsättas i hufvudsaklig öfverensstämmelse med i propositionen omförmälda alternativ 4 (»Vårdsholmslinjen») för en beräknad kostnad af 4,262,000 kronor; samt att för ändamålet måtte beviljas ett anslag för år 1913 af 2,900,000 kronor med rätt för Kungl. Maj:t att forskottsvis redan under år 1912 af tillgängliga medel utanordna högst 1,250,000 kronor.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på angifna grunder hemställt,

1:o att Riksdagen i anledning af Kungl. Maj:ts förevarande proposition måtte

a) under förbehåll af upplåtelse af mark m. m. enligt viss, i statsrådsprotokollet för den 19 april 1912 närmare omförmäld utfästelse besluta dels att fortsätta arbetet med utläggning af ytterligare ett järnvägsspår mellan Rönninge och Järna och därvid framdraga banan öfver Södertälje kanal på bro af 26 meters fri höjd med rörlig öppning (klaff) söder om nuvarande järnvägsöfvergången samt anordna station å Näset, dels att utlagga bispår till Södertälje stad och ombygga stationen därstädes allt i hufvudsaklig öfverensstämmelse med Södertäljekommissionens förslag och för en be-

räknad kostnad af 5,074,200 kronor, däri inberäknadt viss kostnad för Norra Södermanlands järnvägs anslutning till stationen å Naset; samt

b) för ändamålet bevilja ett anslag för år 1913 af 2,900,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att forskottsvis redan under år 1912 af tillgängliga medel utanordna högst 1,250,000 kronor.

2:o) att herrar Lamm och Nilssons förenämnda motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade anmälts af herrar *H. F. Lamm* och *J. Nilsson*, hvilka ansett att utskottet bort hemställa, att Riksdagen, med afslag å Kungl. Maj:ts proposition nr 207 samt med bifall till herrar Lamm och Nilssons förenämnda motion, måtte

a) besluta, att arbetet med utläggning af ytterligare ett järnvägsspår mellan Rönninge och Järna skulle fortsättas i hufvudsaklig öfverensstämmelse med i propositionen omförmälda alternativ 4 (»Vårdsholmslinjen») för en beräknad kostnad af 4,262,000 kronor; samt

b) för ändamålet bevilja ett anslag för år 1913 af 2,900,000 kronor med rätt för Kungl. Maj:t att forskottsvis redan under år 1912 af tillgängliga medel utanordna högst 1,250,000 kronor.

Herr Nilsson Johan: Riksdagen har ju en gång fattat beslut i denna järnvägsfråga, men med anledning af förre årets beslut blef ju en kommission tillsatt, som skulle ånyo utreda denna fråga. Anledningen till detta senaste beslut var väl den, att den beslutade Glasbergalinjen ansågs för dyrbar i anläggningskostnad och att den blef betydligt längre än den nuvarande linjen. Dessa nackdelar för Glasbergalinjen äro ju obestridda, men denna linjes fördelar äro å andra sidan, att den, enligt förutvarande åsikter om kanaltrafikens ordnande, framfördes å fast bro på segelfri höjd, samt att den bäst af alla linjer tillgodose Södertälje stads intressen, i det att pendelbanan ner till staden komme att bortfalla, och för statens järnvägar var ju detta också af stor betydelse, då all trafik blefve koncentrerad vid en station; järnvägsstyrelsen har ju också starkt betonat dessa fördelar, och blifva ju dessa fördelar än större i samma mån som trafiken växer. Den senaste kommissionen har ju som bekant nu framkommit med nya förslag för denna svårösta fråga, och har resultatet af denna vidlyftiga utredning blifvit den, att den en gång beslutade Glasbergalinjen kastats öfver bord, och af de olika linjer, som undersökts, har såväl kommissionen, Kungl. Maj:t och nu äfven statsutskottet förordat den så kallade Näslinjen, hvaremot reservanterna i utskottet tillstyrka Vårdsholmslinjen. Hvad som gör denna fråga särskildt svåröst är det, att man på en gång skall tillgodose såväl järnvägstrafiken som kanaltrafiken samt äfven Södertälje stads intressen. Genom att noga studera kommissionens utlåtande och den Kungl. propositionen har jag försökt bilda mig ett omdöme i denna fråga och har jag äfven varit i tillfälle att i teknologföreningen åhöra meningsutbyten i frågan af fackmän på dessa områden, hufvudsakligen af de fackmän, som varit ledamöter i den

Om utläggning af ytterligare ett järnvägsspår mellan Rönninge och Järna m. m.
(Forts.)

Om utläggning af ytterligare ett järnvägsspår mellan Rönninge och Järna m. m.
(Forts.)

sista kommissionen. Betraktar man då först Näslinjen, finner man, att hela denna linje går i en stor S-kurva, ja hela Näslinjen är med undantag af sjelfva stationsplanet så godt som kurva i kurva, ända till dess linjen åter förenar sig med gamla stambanelinjen. Södertälje stad har för denna linje gjort vissa medgifvanden, men dessa reduceras betydligt i värde genom de villkor, som uppstallts, nämligen om framtida förändring af bron öfver Strömsbacken till rörlig bro, något som järnvägsstyrelsen starkt betonat och som säkerligen kommer att draga afsevärda kostnader i framtiden, dessutom visar järnvägsstyrelsen, att för ombyggnad af Södertälje station och för spår-anordningar tillkommer i kostnader, utöfver hvad kommissionen beräknat, 194,400 kronor. Detta gör, att de erbjudanden Södertälje stad gjort med afseende å Näslinjen icke böra tillmätas någon större betydelse vid bedömandet af detta förslag. Inte heller kan jag förstå, hur Södertälje stad kan ha en sådan synpunkt på Näslinjen, som gifvetvis för staden har sina stora olägenheter. Sälunda sonderdelar den hela det vackra Näset, som därigenom som byggnadsområde blifver betydligt församradt. Sjelfva stationen upptager ju ett stort område i midten af Näset, och sedan sonderdelas det öfriga af den 10 å 15 meter höga järnvägsbanken. Förbindelseelinjen från stationen på Näset ner till Södertälje stad är också den sämsta man kan tänka sig. Den sträcker i kurva och kontrakurva med 300 meters radie och i lutning 1:60. Vidare ha vi en stor svårighet med denna linje angående anknjytning af Norra Sörmlands järnväg, och kostnaderna härfor få väl helt bekostas af staten.

Kommissionen har starkt betonat, att man vid linjeval bör beakta krafvet på minsta möjliga anläggningskostnader och kortaste väglängd, och följer man denna maning vid betraktandet af Vårdsholmslinjen, så finner man, att Vårdsholmslinjen är den billigaste och icke mindre än 1,158,000 kronor billigare än Näslinjen, och hvad beträffar skillnaden i längd mellan dessa bägge linjer så finner man, att Näslinjen visserligen är omkring 500 meter kortare, men den fördel, som skulle ligga här, är nog inte mycket värd i praktiken. Förhållandet är nämligen det, att Vårdsholmslinjens kurv- och lutningsförhållanden äro vida gynnsammare än Näslinjens, hvilket tydligen framgår af föreliggande utredningar; skillnaden i detta afseende är, att under det Vårdsholmslinjen icke har någon kurva med så liten radie som 400 meter, så har Näslinjen icke mindre än 1,095 meter sådan, och detta samtidigt i så synnerligen ogynnsamt läge, att lutningen är maximilutning eller 1:100. Grenbanan ner till Södertälje är också vida förmånligare i Vårdsholmsförslaget än i Näslinjeförslaget; de skarpa kurvorna äro borta i Vårdsholmsförslaget, och lutningsförhållandena öfverstiga inte 1:100, under det att Näslinjeförslagets pendelbana har icke mindre än 1¹/₄ km. i lutning 1:60.

Vårdsholmslinjen medgifver äfven en annan stor fördel för såväl statens järnvägar som för Södertälje stad, nämligen den, att Södertälje station kan förläggas å de så kallade Ekenbergska gårderna. Härigenom vinnes, att pendelbanan kan blifva i det närmaste rätlinig och horisontal och därigenom *synnerligen lätttrafikerad*. Vidare med-

gifver Vårdsholmslinjen indragandet af en hamukanal från Strömsviken till Saltskogsfjärden, som nog kan komma att blifva af stor betydelse i framtiden. Med detta torde vara ådagalagdt, att de båda frågor, som kommissionen framhållit som synnerligen viktiga, nämligen kostnadsfrågan och trafikeringsfrågan obestriddigen äro till Vårdsholmslinjens förmån.

En annan af de viktigaste frågorna är ju *brofrågan*. Här får man gifvetvis hålla sig till den experts omdöme, som varit ledamot i den sista kommissionen, och han visar, hurusom en modern klaffbro på 20 meters höjd tillfredsställer alla anspråk från såväl järnvägstrafikens som kanaltrafikens synpunkt. Denna fråga har mycket diskuterats, och framstående fackmän inom teknikretsar ha uttalat sig i densamma. Af uttalanden och utredningar har inhämtats och visas obehöfligheten af att upplägga de moderna klaffbroarna på enorma, i det närmaste så kallade segelfria höjder, då dessa klaffbroar kunna öppnas och stängas på såutomordentligt korta tider som 20 å 30 sekunder, i följd hvaraf äfven så korta uppehåll mellan tågpassagerna som 15 minuter kunna utnyttjas för genomsläppande af fartyg. I kommissionens utredning finner man redogörelse för, hurusom i utlandet dessa broanordningar fungera med full säkerhet vid trafik, hvarmed Södertäljetrafiken väl aldrig lär kunna jämföras. Enligt uppgifter på alla i reguljär kanal- och kusttrafik gående ångare, som begagna Södertälje kanal, befinnes det, att det finns endast *tre* som hafva masthöjd af Vårdsholmslinjens fria broöppning på 20 meter nämligen Gute, Polhem och Transit Nr 1, och deras masthöjder ligga så föga öfver 20 meter-mättet, att en mastförkortning är utan all olägenhet. Hvad öfriga ångare beträffar, så visar statistiken, att masthöjderna undan för undan minskas. Hvad seglarna beträffar, så har man anledning förmoda, att dessas antal minskas, och de utgöra blott 15 procent af hela tonnaget. Kommissionen konstaterar också, att med den nuvarande kanaltrafiken allenast 6 broöppningar per dag skulle behövas med Vårdsholmslinjens bro. Kommissionen anser, att man inom öferskådlig tid bör räkna med tonnagets femdubblande, efter kanalens eventuella ombyggande, men äfven om man vill räkna med tiodubbel trafik, visar kommissionen, att äfven denna utan olägenhet kan framsläppas genom en rörlig bro på Vårdsholmslinjens höjd. Vid detta förhållande kan jag inte finna, att man för brofrågans skull skall behöfva gå den dyrbarare Näslinjen.

Innan jag slutar, skall jag något yttra mig öfver utskottets uttalande öfver kostnadsfrågan. I motiveringen påvisas, att man kan räkna med en kostnadsminskning af 700,000 kronor för Näslinjen, men i klämman har utskottet stannat med att afpruta 300,000 kronor på hvad som af Kungl. Maj:t äskats; detta borde ju ställa Näslinjen i något förmånligare dager, men ser man, på hvilka grunder dessa beräkningar kommit till, så måste man säga sig, att dessa grunder äro minst sagt egendomliga. De 430,000 kronorna grundas på ett inlämnadt anbud, som icke är granskadt och om det är af beskaffenhet, att det kan antagas, så torde samma förmån kunna med med all säkerhet äfven tillräknas Vårdsholmslinjen. Kommissionen har nämligen räknat med samma siffror för bägge linjerna, och kan

Om utläggning af ytterligare ett järnvägsspår mellan Ronninge och Järna m. m.

(Forts.)

*Om ulläg-
ning af ytter-
ligare ett
järnvägsspår
mellan Ron-
ninge och
Järna m. m.
(Forts.)*

kostnaden minskas för den ena, så måste detta också blifva förhållandet med den andra. Någon kostnadsminskning på denna grund har emellertid inte gjorts i klämman. De 300,000 kronor, som af prutats, ha enligt utskottet sin grund uti minskningen af kostnaderna för markförvärfvet. Skillnaden mellan kommissionens beräkningar och Kungl. Maj:ts är 240,000 kronor, men denna summa har af Kungl. Maj:t redan afdragits, så att nu ytterligare minskning med anledning häraf är vilseledande. Skall man stå på den Kungl. propositionens beräkningar, och några hållbara skäl att rubba dessa kunna icke påvisas, annat än det, att Södertälje stad, sedan herr Lamms och min motion i denna fråga framkom, afprutat 40,000 kronor på markpriset; detta är också den enda summa, som med säkerhet kan inbesparas å Näslinjen. Då jag icke kan finna annat, än att Vårdsholmslinjen bättre än Näslinjen ordnar järnvägstrafiken å såväl stambanan som å pendelbanan ner till Södertälje och att brofrågan, genom att antaga Vårdsholmslinjen, får en fullt tillfredsställande lösning, samt att denna linje enligt föreliggande utredningen blifver 1,118,000 kronor billigare, så vågar jag, herr talman, yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Grefve Wachtmeister, Fredrik: Jag hoppas, att vi nu stå vid slutet af denna fråga, och att vi skola slippa behandla den flere gånger. Herrarna veta, huru mycket vi hållit på med den de sista åren. De, som voro med för två år sedan, minnas nog, att jag i utskottet förordade Glasbergalinjen. Och herrarna komma kanske ihåg, att jag i fjol var mycket mot ett upprifvande af riksdagsbeslutet, eller att vi skulle underkasta frågan en ny utredning. Men Riksdagen ville ju det, och nu har utredningen framlagts till Riksdagens bedömande, och vi hafva i utskottet grundat på den så godt vi kunnat. Jag må säga, att när jag först fick se denna utredning, jag fick det intrycket, att besparingen genom den nu föreslagna Näslinjen i jämförelse med Glasbergalinjen icke var så stor, att den motiverade häfvande af ett redan af Konungen och Riksdagen fattat beslut. Men när jag gick mera in på frågan, kunde jag ju icke neka till, att den af kommissionen föreslagna Näslinjen i allt fall hade så pass stora fördelar framför Glasbergalinjen, att jag icke ville sätta igenom min först fattade plan, nämligen att väcka motion om Glasbergalinjen. Och jag vill säga orsakerna, hvarför jag fann, att den nu framlagda linjen i allt fall synes mig vara att föredraga framför Glasbergalinjen.

Jag kanhända får för dem af kammarens ledamöter, som icke känna till det, på kartan visa, hvar Glasbergalinjen går och Näslinjen, som föreslagits af kommissionen och som utskottet sällat sig till, samt den tredje linje, som kallas för Vårdsholmslinjen och som herrarna nyss hörde herr Nilsson tala om. De båda andra röda linjerna å kartan utmärka järnvägslinjer, hvarom icke vidare är fråga — de äro utrangerade. Nu var det så, att ett mycket stort skäl, som syntes oss tala för Glasbergalinjen, var, att man därigenom skulle hafva möjlighet att draga en ny utvidgad kanal aningen i riktning af den gamla kanalleden eller i en annan föresla-

gen riktning. Frågan om den andra sträckningen för kanalen längre ned, föreligger, kan man säga, icke nu. Ty en frukt af kommissionens arbete, som nu förelagts Riksdagen, är, att kommissionen synes mig till ganska full evidens hafva påvisat, att om kanalen skall utvidgas, det bör ske, där den gamla kanalen varit, och man icke skall tänka på den föreslagna andra sträckningen. Således har skälet för att hafva järnvägsbron längre upp fallit bort.

Om utläggning af ytterligare ett järnvägsspår mellan Konungälv och Järna m. m.
(Forts.)

Ett ganska viktigt skäl, som talar för Näslinjen i jämförelse med Glasbergalinjen, är, att den förra ju är betydligt mycket kortare. Den är icke mindre än 2 1/2 kilometer kortare, och det spelar en mycket stor roll, när man tänker på, att det galler den stora järnvägspulsådern, som går genom Sverige och förbinder Stockholm med kontinenten.

Ett skäl, som gör, att jag också kunnat sälla mig till denna Näslinje, har varit, att Södertälje stads representanter funnit sig kunna godtaga förslaget om Näslinjen, hvaremot de alldeles absolut motsatte sig tanken på Vårdsholmslinjen. Nu får jag säga, att jag, när vi första gången hade den frågan före i Riksdagen och det var fråga om Igelstalinjen, tyckte, att Kungl. Maj:t och järnvägsstyrelsen tänkt för mycket på Södertälje stad, men situationen är nu sådan, att Konungen och Riksdagen beslutit Glasbergalinjen, som Södertälje stad finner för sig vara det allra bästa, och Södertälje stad har vidtagit åtgärder till följd af detta beslut, som staden naturligtvis ansåg vara orubbligt. De hafva byggt en stor skola bredvid Glasbergalinjen. De hafva gjort åtskilligt annat med anledning af det fattade beslutet. Under sådana förhållanden synes det mig, att man bör fästa ganska stor vikt vid hvad Södertälje stad härvidlag önskar, ty annars skulle staden med rätta kunna anse sig orätt behandlad af statsmakterna.

Herr Nilsson talade nyss om, att han kunde icke alls finna, att Näslinjen skulle vara bättre för Södertälje än Vårdsholmslinjen. Men man får väl betänka, att Södertälje stads representanter böra väl ändå ha ett litet begrepp om hvad som är fördelaktigt för dem.

Herr Nilsson talade vidare om, att det vore synd, om man skulle lägga stationen på denna vackra skog och förstöra den vackra trakten där, men jag tror, att därmed kan det väl icke vara så farligt, och staden får väl i allt fall själf anse hvad den vill om saken.

En annan fördel för Södertälje af Näslinjen gentemot Vårdsholmslinjen är, om jag får jämföra dessa båda, att med den förra sträckningen kommer järnvägsstationen 700 meter närmare Södertälje stad och detta är naturligtvis en fördel. Däremot vore det en nackdel för staden, om man skulle fästa sig vid Vårdsholmslinjen, att stationen här nere ligger på Södertälje utkant och i en annan socken, som icke hör till Södertälje stad, och det vore väl föga angenämt för Södertälje, om den här platsen, som icke lyder under staden, skulle växa upp till ett stationssamhälle, som i viss mån kunde komma att konkurrera med Södertälje.

Och en annan sak, som naturligtvis Södertälje måste finna för sig synnerligen ofördelaktigt med Vårdsholmslinjen, men som icke

Om utlägg- förhåller sig på samma sätt vid Näslinjen, är att brohöjden vid
ning af ytter- Näslinjen är 26 meter, under det att den vid Vårdsholmslinjen är
ligare ett beräknad blifva endast 20 meter. Nu har herr Nilsson nyss talat
järnvägsspår om och tagit kommissionens berättelse som stöd för sin åsikt, att
mellan Kon- det icke inverkar något på den blifvande kanaltrafiken, om brons
ninge och höjd är 20 meter i stället för 26 meter. Jag tror, att herr Nilsson
Järna m. m. i det afseendet har fullkomligt orätt, och det är väl alldeles tydligt,
(Forts.) att om, som man väl får antaga, kanalen en gång blir omgjord och
man får en stor kanalled där, skall det ju, för att den skall kunna
flitigt begagnas, vara af stor fördel att fartygen kunna obehindradt
komma fram igenom den. Herr Nilsson sade, att kommissionen har
beräknat, att i medeltal är det sex fartyg om dagen, som man får
lof att öppna klaffbron för, om man tager Vårdsholmslinjen, och
han tillade, att det är ju icke så mycket, men han erkände, att man
får räkna med en betydligt ökad trafik, man får räkna med, som
han sade, en kanske femdubblad trafik, och man kan ju tänka sig,
att den blir ofantligt mycket större än så. Men om man i allt fall
endast multiplicerar 6 med 5, så blir det ju ej så få gånger om
dagen, som bron måste öppnas, och jag ber herrarna betänka, att
man i detta fall icke får tänka på *medeltalet* gånger om dagen, som
fartyg passera, ty det kan hända, att den ena dagen är det blott
sex, om man tänker på den nuvarande trafiken, en annan dag blott
ett fartyg men en tredje dag kan det komma 18 stycken. Ty man
får ju gifvetvis tänka på, hur det skulle ställa sig under de mest oför-
delaktiga förhållandena, och det är just detta som gör, att det synes
mig vara så synnerligen betänkligt, ifall man nu, när man skulle
på ett slutgiltigt sätt lösa frågan, i afseende å broförhållandena,
kommer till något, som jag icke kan betrakta annat än såsom ett
provisorium. Och jag ber herrar ledamöter af Riksdagen komma
ihåg från alla våra föregående debatter om denna fråga, att om vi
ock ej varit ense om hura denna järnväg skulle dragas fram, så
hafva vi dock alltid varit fullt eniga med Kungl. Maj:t och järn-
vägsstyrelsen därom, att man skulle draga fram linjen på hvad man
kallar segelfri höjd. Nu få vi icke efter de vidare undersökningar,
som kommissionen gjort, längre tala om segelfri höjd, ty det har
ju påvisats, att äfven med den höjd, som man tänkt lägga Glas-
bergalinjen på och som är i stort sedt densamma som den nu före-
slagna Vårdsholmslinjen, skulle man utestänga en del af trafiken,
om man gjorde en fast bro. Det är ju därför som man äfven med
den högre bron bör hafva en klaffbro, men i allt fall, om man tager
den här 26 metersbron, har man ju lämnat trafiken så obehindrad,
som möjligt inom rimliga ekonomiska gränser, och det synes mig
dock vara en mycket viktig sak att tänka på, isynnerhet som det
alldeles gifvet är i konsekvens med hvad Riksdagen förut har sagt
och beslutat.

Nu har herr Nilsson här velat kritisera hvad utskottet sagt
om kostnaderna och talat om, att vi skulle ha dragit af för mycket.
Han sade att den föreslagna Näslinjen skulle bli dyrare, än hvad
vi sagt. Vi hafva dock varit så försiktiga, att vi icke tagit med i
vår kläm de 430,000 kronor, som möjligen skulle kunna inbesparas,

enär enligt hvad herr statsrådet och chefen för civildepartementet anført i statsrådsprotokollet, sådant ställts i utsikt i ett afgifvet entreprenadanbud. Det synes således icke vara farligt att påstå, att man skulle kunna bygga Näslinjen för det pris vi sagt. Antagligen blir den högst betydligt billigare.

Vidare sade herr Nilsson, att man icke alls skulle få tänka på denna nedsättning i entreprenadsumman, som utskottet talat om, därför att samma nedsättning skulle kunna erhållas, om man infördrade entreprenadanbud beträffande Vårdsholmslinjen. Men detta nästan förvånade mig, ty herr Nilsson borde komma ihåg, att vi i statsutskottet från alldeles samma man, som lämnat anbudet beträffande Näslinjen, erhöilo en bestämd förklaring, att en sådan nedsättning icke skulle kunna påräknas i fråga om Vårdsholmslinjen. Detta berodde särskildt på, att i fråga om den senare linjen, som herr Nilsson gjort sig till tolk för, existera ganska farliga grundförhållanden. På en sträcka vid Saltskogs nuvarande bangård är grunden, enligt hvad som uppgifvits af herr Svenonius, tror jag, så dålig, att »om den nuvarande banvallen i bibehållet läge påfylles», det kan vara fara värdt att det kan bli ganska svåra sjunkningar. Och det kunna herrarna begripa, att sjunkningar här alldeles invid statsbanan skulle kunna vara ganska betänkliga och farliga. Då kan man, har man sagt, förändra läget på denna linje och draga den litet åt sidan. Ja, det är lätt sagdt, men det är icke lätt gjort. Ty det är ett mycket stort och tvärbrant berg där. Och det är klart, att det skulle kosta ganska mycket att taga bort detta. Detta berg tillhör en enskild person — det är för öfrigt det Liljevalchska stärbhuset — och man har icke anledning tro, att detta skulle särskildt intressera sig för Vårdsholmslinjen. Detta berg skulle därför nog bli ganska dyrt att inlösa. Om man tänker på allt detta, är det antagligt, att Vårdsholmslinjen skulle bli dyrare än hvad herrar reservanter trott.

Jag skall nu i afseende på kostnaderna be att få fästa kammarens uppmärksamhet på ett förhållande, som talar ganska starkt för Näslinjen, och som icke i samma grad talar för Vårdsholmslinjen. Det är, att man vid den stora broöfvergången öfver kanalen vid Näslinjen måste taga upp en massa jord och använda den till alla de fyllningar, som behöfva göras på Näset. Detta arbete kommer att bli af stor betydelse för den blifvande stora kanalanläggningen, i det att därigenom en del af kostnaderna för denna inbesparas i följd hvaraf statsmakterna, när de, som jag antager, komma att fatta beslut därom, komma att kunna minska kostnaden för kanalen med ett belopp, som beräknats till icke mindre än 600,000 kronor. Detta sista argument borde, tycker jag, tala icke så litet för Näslinjen.

Här framhäfdes med icke så liten styrka af herr Nilsson, att det vore sådana farliga och tråkiga kurvor på Näslinjen, men däremot så vackra linjer på Vårdsholmslinjen, och det sades, att om man tänkte på dessa svårigheter, vore det icke mycket kvar, som talade för Näslinjen. Jag ber herrarna se på kartan här, om det verkligen är så farliga linjer. Jag tycker att det icke ser så för-

Om utläggning af ytterligare ett järnvägsspår mellan Rönninge och Järna m. m.

(Forts.)

Om utlägg-
ning af ytter-
ligare ett
järnvägsspår
mellan Ron-
ninge och
Järna n. m.
(Forts)

skräckligt ut. Och jag tror, att det ser värre ut, än det verkligen skulle bli. Jag skall be att få ge herrarna några siffror, som i detta afseende äro ganska talande. Det är så att den totala kurv- längden för Vårdsholmslinjen är 4,845 meter, men för Näslinjen allenast 4,825 meter; således är den sammanlagda längden af före- kommande kurvor mindre för Näslinjen än för Vårdsholmslinjen. På en sträcka af 1,095 meter kröka dessa kurvor på Näslinjen med en radie af 400 meter, under det att radien å Vårdsholmslinjen icke är mindre än 500 meter. Skillnaden i trafikhänseende mellan dessa båda kurvor framgår däraf, att enligt järnvägssstyrelsens senaste före- skrifter den tillättna hastigheten vid kurvor med en radie af minst 500 meter är 80 kilometer i timmen, men vid kurvor med en radie af 400 meter endast 75 kilometer i timmen. Således är skillnaden ganska oväsentlig. Härtill kommer att hvad angår Näslinjen, kurvorna ligga strax ofvanför Näsets station, där i alla fall tågastigheten måste modereras, hvarför en större hastighet än 75 kilometer i timmen icke torde erfordras. Jag tror också, att man fått fullt tillförlitliga upp- lysningar om, att trafiksäkerheten ingalunda skulle hotas genom kurvorna å Näslinjen. Samtidigt som vi i statsutskottet förehade denna fråga,ingo vi underrättelse om Elmhultsolyckan. Förhållandena där och i förevarande fall äro dock mycket olika, hvarför jag tror, att här icke skulle vara något att befara.

När jag talar om trafiksäkerheten kan jag icke underlåta att fästa herrarnas uppmärksamhet på, att det exempel, herr Nilsson tog fram för att bevisa att klaffbroar kunna användas så bra, är hämtadt från Amerika. Och vi få erkänna, att man där icke är så noga beträffande trafiksäkerheten som vi äro vana vid, att man här är.

Jag kan således, herr talman, icke finna annat, än att öfver- vägande och goda skäl tala för att vi nu besluta oss för Näslinjen, och jag ber därför att få yrka bifall till utskottets förslag.

Grefve Lagerbjelke: I likhet med den föregående ärade tala- ren får jag för min del uttala mig till förmån för Näslinjen, då jag anser Glasbergalinjen vara ur räkningen. När man nu jämför de olika fördelar och nackdelar, som erbjudas af Näslinjen och Vårdsholmslinjen, finner man till en början, att ur allmänna syn- punkter Näslinjen erbjuder de största fördelarna. Ur järnvägssyn- punkt är att märka, det Näslinjen är mer än 500 meter kortare. Det är naturligtvis af betydelse, särskildt för den genomgående trafiken; och trafikkostnaderna bli därigenom äfven lägre. Ur kanal- synpunkt är Näslinjen äfven att föredraga. Man får där en bro på 26 meters segelfri höjd, hvaremot man på Vårdsholmslinjen er- håller en bro på en höjd af endast 20 meter öfver vattenlinjen; och det är uppenbart att den högre höjden är förmånlig för kanal- trafiken och därigenom för hela Mälarens uppland. Äfven vill jag i detta hänseende erinra om, att samtliga myndigheter, som äro hörda, afstyrkt en bro på allenast 20 meters höjd.

Enligt statsutskottets utlåtande skulle Vårdsholmslinjen med- föra en besparing 458,000 kronor; och hvad af herr Nilsson

anförts har icke kommit mig att antaga, att denna besparing skulle kunna ökas till Vårdsholmslinjens förmån. Tvärtom har, såsom af en föregående talare framhållits, man anledning antaga, att de geologiska förhållandena äro sådana, att man kan vänta banksjunkningar och ras å Vårdsholmslinjen vid Saltskog och Ström.

Men äfven om man — hvilket jag bestrider — skulle anse Vårdsholmslinjen erbjuda en något billigare anläggningskostnad, anser jag dock, att Södertälje stads intressen ovillkorligen kräva, att Näslinjen tages. Södertälje stad har genom riksdagsbeslut en gång tillförsäkrats den för staden förmånligaste sträckningen eller Glasbergalinjen. Men då denna är ur räkningen, så synes mig billigheten kräva, att den af de två andra linjerna väljes, som är för Södertälje stad förmånligast. I detta afseende vill jag framhålla, att vilkendera linjen man än väljer, kommer det att uppstå två stationssambällen utom Södertälje stads nuvarande bebyggda område. I båda fallen kommer ett stationssambälle att uppstå vid Igelsta. Väljes Näslinjen, blir det andra sambället vid Näs. Väljes Vårdsholmslinjen så uppkommer det andra stationssambället i Västertälje socken utanför staden. Kommer stationen att ligga vid Näs, medför detta den afsevärda fördelen för Södertälje stad, att Södertälje där äger marken. Den värdestegring, som där uppstår, kommer således Södertälje till godo. Väljes åter Vårdsholmslinjen, uppkommer ett stationssambälle utom staden. På detta sätt skulle, i händelse Vårdsholmslinjen komme till utförande, staden så att säga kvärfvas af två sambällen, ett på vardera sidan om staden, och båda dessa sambällen med fördelaktigare kommunikationsförhållanden än det nuvarande, egentliga Södertälje. Detta skulle för Södertäljes framtid vara af rent af ödesdiger betydelse.

På grund af hvad jag anført får jag, herr talman, yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Lamm: Då jag är en af reservanterna i denna fråga, skall jag be att få med några ord angifva min ställning och de orsaker, som gjort, att jag beslutat mig för att förorda Vårdsholmslinjen.

Jag förstår mycket väl, att omständigheterna ligga emot oss reservanter, i första rummet den omständigheten, som påpekades af den andra talaren i frågan, nämligen behöfligheten af ett besluts fattande i frågan — jag förstår, att man vill ha frågan ändtligen löst — och vidare den omständigheten, att frågan kommit fram så här i Riksdagens elfte timma, då det är klart, att man icke kan ägna den den ingående undersökning och det intresse, frågan borde förtjäna. Jag har därför också i denna fråga fäktat tämligen förgäfvets i statsutskottet, och då jag är öfvertygad om, att de skäl, som tala för Vårdsholmslinjen, äro hållbara, har jag nödgats tillskrifva den bristande framgång jag haft min bristande förmåga att framhålla dessa skäl och möjligen äfven en annan omständighet, som jag i dag fått bekräftad — jag har misstänkt det länge — nämligen den omständigheten, att det, att jag talar för Vårdsholmslinjen, skulle innebära, att det ligger ett Stockholmsintresse bakom denna linje. Det kom i dag en kamrat i Andra kammaren på Stockholmsbänken och frå-

Om utläggning af ytterligare ett järnvägsspår mellan Roninge och Järna m. m.
(Forts.)

Om utläggning af ytterligare ett järnvägsspår mellan Rönninge och Järna m. m. (Forts.)

gade mig, om det ändock icke innerst inne låge ett Stockholmsintresse bakom, efter som jag talade därför. Men detta är icke fallet. Jag kan ju som stockholmare inse, att den kortaste linjen är för Stockholm förnämligast, och det är Näslinjen. Vårdsholmslinjen är 500 meter längre. Och hvad kanalfrågan beträffar, har jag i likhet med utskottet gått med på förslaget att inköpa Södertälje kanal dels därför att jag ansåg lämpligt, att staten inköpte kanalen, dels därför att jag ansåg priset, om icke billigt, ty hvarken kommunen eller staten köper någonting billigt, åtminstone skäligt och acceptabelt, och jag anser, att man därmed också gifvit på hand, att man en gång i framtiden måste ombygga Södertälje kanal. Då skulle intresset, som skulle stå bakom, gälla hvilkendera kanalen först kommer till stånd, Södertälje kanal eller Hammarby kanal. Ty enligt min uppfattning böra båda komma till stånd, och jag ser också, att staten, då den ser saken ur annan synpunkt än den ekonomiska, resonerar på samma sätt. Chefen för marinstaben, som yttrat sig om Södertälje kanals ombyggande, har nämligen förklaradt, att »under förutsättning att genom en blifvande kanalisering af Mälarens utlopp förbi Stockholm, fartyg af större dimensioner kunna genom denna väg inkomma i Mälaren», han ansåge »det ur sjömilitär synpunkt vara af vikt, att jämväl möjlighet beredes för sådana fartyg att passera Södertälje kanal». Alltså den ena kanalen förutsätter den andra. Nej, mina herrar, det är icke något Stockholmsintresse, som ledt mig, utan helt andra förhållanden. Det går ju så, att då man själf icke är fackman och skall försöka sätta sig in i en fråga, som pröfvats af sakkunniga, man har en tendens att lita till de sakkunniga, som man redan pröfvat, och hvilkas omdöme man lärt sig sätta värde på. Detta gjorde också, att jag, då jag åhört ett föredrag öfver detta ämne i teknologföreningen, kom att luta åt Vårdsholmslinjen. Och hvad jag sedan hört har icke kunnat rubba min öfvertygelse, att Vårdsholmslinjen är att föredraga framför Näslinjen.

En af de viktigaste punkterna i denna fråga är brofrågan. Det kan icke nekas, att den frågan i kommissionen varit föremål för en vidlyftig utredning, och att kommissionen därvid kommit till det resultatet, att man icke kan tänka sig en fast bro på 26 meters höjd. Man har måst frångå den uppfattningen, att om man bestämmer sig för en bro på 26 meters höjd öfver vattenytan, man kan göra en verklig fast bro, som icke behöfver öppnas. Undersökningen har gifvit vid handen, att denna uppfattning icke är möjlig att realisera, utan om man tänker sig en fast bro, man får göra den betydligt högre. Man har kommit till ett resultat som kommissionen sammanfattar på följande sätt:

fast bro kan ej förordas med mindre höjd än 30 m., dock komma äfven med denna höjd framdeles så många fartyg att ntestängas, att stor tveksamhet måste råda om lämpligheten af anordnandet af dylik bro;

rörlig bro behöfver ej förläggas på större fri höjd än 26 m.; höjden kan, om afsevärd minskning af anläggningskostnaden däri-genom ernås, minskas till 22 m. och, om mycket afsevärd minskning i anläggningskostnaden däri-genom ernås, ända till 20 å 18 m.

Det är slutresultatet af deras undersökning. Nu säges det visserligen, att myndigheterna uttalat sig för en bro på 26 meters höjd. Ja, men såvidt jag kan läsa myndigheternas uttalanden, hafva de hållit fast vid den uppfattningen, att bron skulle vara fast. Har man kommit in på den uppfattningen, att bron kan göras rörlig, blir frågan, huru långt ned man kan gå, och om man kan acceptera en bro på 20 meters höjd. Och det synes mig, med stöd af den utredning, som blifvit gjord och återfinnes i den Kungl. propositionen på sidan 18—23, att man med lugnt samvete kan gå in på att acceptera en sådan bro. Vid samtal med bekanta teknici samt väg- och vattenbyggare ha de flesta varit af den åsikten, att hinder därför icke möter.

Herr Nilsson har redogjort för, huru det ställer sig med en sådan bro, huru många broöppningar behöfva ske efter den statistik, som finnes, och med den trafikberäkning, som utförts af kommissionen. Nu sade den andra talaren i ordningen gent, emot detta, att det vore mycket riktigt, om man räknade med medeltal. Men det kunde hända, att det komne dagar, då man behöfde maximitalet af broöppningar. Jag kan icke finna annat, än att den saken är förutsedd. Ty det står här i Kungl. Maj:ts proposition nr 207 sidan 21: »Äfven om maximiantalet resor, som fordra broöppning, antages vara 50 procent större än medeltalet, eller 42 stycken per dygn, skulle, då man torde kunna förutsätta, att sjötrafiken kan ordnas så, att vid maximitrafik i medeltal två fartyg passera vid hvarje broöppning, ej behöfva förekomma mera än cirka 21 broöppningar per dygn. Härvid är dock att märka, att genom trafikens ordnande på detta sätt en del fartyg måste ligga och vänta någon timme eller i enstaka fall ett par timmar på broöppning, men då detta hufvudsakligen skulle komma att gälla seglare, torde det ej hafva så stor betydelse.»

Det är det uttalande, som finnes, och jag anser, att därigenom äfven den gjorda invändningen är bemött. Jag har i min ägo ett yttrande af direktören för rederiaktiebolaget Svea. Han säger, att med undantag af några få båtar den nuvarande handelsflotta, som passerar kanalen, kan gå under en bro på 20 meters fri höjd, och att han anser en sådan vara tillräcklig för den trafik, som kan komma att äga rum äfven med en fördjupad kanal. Man får icke glömma, att om järnvägsstyrelsens yttrande skall tolkas så, att under alla förhållanden man måste ha en bro på 26 meters segelfri höjd, järnvägsstyrelsen dock i ett annat fall tagit initiativ till en bro af mycket mindre höjd, nämligen den bro, som den tänkt sig för västra stambanans inledande, som skulle gå öfver Söderström. Denna bro skulle enligt förslaget ligga endast $10\frac{1}{2}$ meter öfver vattenytan. Nu kan det ju sägas, att man tänkt sig detta endast under förutsättning, att en högre bro i enlighet med Hammarbysjöförslaget skulle finnas vid kanalen däruppe. Ja, detta är visserligen sant, men om herrarna taga i betraktande, att af den trafik, som går igenom slussen, 96 procent skulle kunna passera under en bro på $10\frac{1}{2}$ meters höjd, utan att denna behöfver öppnas, under det att den nuvarande svängbron vid Södertälje kanal ligger endast 9 meter öfver vattenytan, få herrarna medge i alla fall, att en bro på 20 meters segelfri höjd verkligen är

Om utläggning af ytterligare ett järnvägsspår mellan Köninge och Järna m. m.
(Forts.)

Om utläggning af ytterligare ett järnvägsspår mellan Ronnninge och Järna m. m. af den beskaffenheten, att den, såsom här säges i kommissionens utlåtande, för högst afsevärd tid framåt skulle tillgodose de anspråk, som ur trafiksynpunkt kunna ställas på densamma.

Hvad nu beträffar frågan sedd från järnvägstrafikens synpunkt är det också utsagdt af kommissionen — det är återgifvet i den Kungl. propositionen — att med den trafiktabell, man tänkt sig år 1920, trafiken skulle medge 24 stycken broöppningar i dygnet, och då har man räknat med 20 minuters mellanrum mellan hvarje tåg, hvilket icke är behöfligt. Ty man kan tänka sig en blockstation mellan Saltskog och Igelsta eller Rönninge på kortare afstånd än 20 minuter, och därigenom skulle antalet broöppningar per dag kunna ökas. Jag kan således för min del icke se, att något hinder skulle möta att gå med på en bro på den höjden, som ingår i Vårdsholmslinjen.

Herr Nilsson har angifvit en del fördelar, som Vårdsholmslinjen skulle medföra, och jag behöfver icke upprepa dem. Det är kurvförhållandena, det är hela böjningen på linjen, som förefaller naturligare, och den fördelen att man kan använda Ekenbergiska gårderna och flytta stationen dit, och den fördel, som består däri, att grenspåret går horisontelt.

Det är alldeles klart, att jag icke kan göra anspråk på att vara förmyndare för Södertälje stad. Den får väl anses bäst kunna tillgodose sina intressen. Men för att jag skall kunna lägga någon vikt och betydelse vid Södertäljes stads intressen, måste jag kunna förstå dem. Och ehuru jag bott i Södertälje och känner till de lokala terrängförhållandena därstädes, får jag säga, att jag icke kunnat förstå stadens intresse för Näslinjen. Det har äfven varit svårt för mig att förstå kärleken till Glasbergalinjen, som skar staden i två delar och gick med järnvägen så högt som kyrktorret, men den hade i alla fall det företrädet, att staden i det fallet skulle legat vid hufvudlinjen. Här däremot komme den att ligga på samma sätt som nu och förslaget medför ofrefnad och naturförstörelse enligt min mening. Det innebär att på det vackraste partiet i Södertälje stad skulle ligga en 1 kilometer lång station på 5—10 meters höjd från marken. Enligt ett tidigare stadsplaneprojekt af arkitekten Hallman hade man tänkt sig en helt annan anordning inom denna del af Södertälje stad. Enligt detta genomkorsades Näsområdet af trafikgator och var bebyggdt med fristående hus.

Nu har af den andre talaren i ordningen gjorts åtskilliga invändningar mot Vårdsholmslinjen. Särskildt har framhållits de geologiska förhållandena. Men det tycker jag verkligen är en misstolkning af hvad som anförts. Det är mycket klokt, att man låter geologer yttra sig om de geologiska förhållandena, och här har herr Svenonius fått yttra sig om de geologiska förhållandena. Och han har icke haft något att anmärka mera än på en punkt. Här säges i propositionen:

»Vidkommande de geologiska förhållandena på den del af linjen, som ej sammanfaller med nr 3, har doktor Svenonius anfört, att grunden öfverallt vore synnerligen god, med undantag för en sträcka vid Saltskogs nuvarande bangård, där glidningar vore att befara, om

den nuvarande banvallen i bibehållet läge påfyllas. För att i möjligaste mån undvika denna risk, har linjen midt för Saltskogs station flyttats mera upp mot och in i berget, delvis på en däri insprängd pall.» Det har redan gjorts vid Vårdsholmslinjen. Man har fått undvika den svårigheten genom att flytta linjen på detta sätt och anser sig hafva förekommit risken. Enligt de upplysningar jag fått äro dessa omständigheter medtagna i kostnadsberäkningarna för Vårdsholmslinjen.

Om utläggning af ytterligare ett järnvägsspår mellan Rönninge och Järna m. m.
(Forts.)

Vidare talas om afståndet mellan stationen och Södertälje stad, och att stationen skulle ligga på 700 meters längre afstånd, om man använde Vårdsholmslinjen. Det har man kommit till därigenom, att man på Näslinjen förlagt stationen vid norra ändan. På Saltskogslinjen är stationshuset förlagdt söder om midten. Det är klart, att när man rör sig med en station på en kilometers längd och lägger stationshuset på detta sätt, kan man, om man räknar afståndet från det, komma till en så afsevärd skillnad. Det är icke sagdt, att tågen stanna där stationshuset ligger, så att den beräkningen kan jag icke vara med om.

Vidare talas om det sambälle, som skulle uppstå vid Saltskog. Trots att stationen legat där flera år har icke ännu uppstått något samhälle, som kunnat konkurrera med Södertälje stad.

När Riksdagen förra året uppsköt fattande af beslut angående Glasbergalinjen och begärde utredning i frågan, gjorde sig två synpunkter gällande. Den ena var behovet af en kortare linje, den andra minskning af kostnaden. Den kortare linjen hafva vi i Näslinjen, den erbjuder äfven en minskning i kostnaden, men dock icke så betydlig som förespeglades förra året. Vill man göra en besparing, åstadkomma en linje, som är betydligt billigare än Glasbergalinjen, synes mig, att man bör taga Vårdsholmslinjen, som rent praktiskt taget erbjuder samma fördelar som Näslinjen. Nu har sagts, att skillnaden bör reduceras till emellan 400,000 och 500,000 kronor.

En föregående talare, herr Nilsson, har yttrat, att då priserna äro desamma för båda förslagen, så kan man vänta att vid en entreprenad få samma nedsättning vid Vårdsholmslinjen som vid Näslinjen. En talare har sagt, att herr Nilsson måtte väl veta, att vi i afdelningen fingo meddelande från den entreprenör, som räknat på Näslinjen, att Vårdsholmslinjen icke erbjuder samma fördelar. Herrarna kunna taga det för godt, jag kan det icke. Jag har klart för mig, att om man är intresserad för Näslinjen och räknat på den men icke på den andra, man icke har intresse för annat än att få fram ett beslut i *den* riktningen. Jag kan därför icke anse, att det är något bevisande i att han säger, att vid Vårdsholmslinjen kunna herrarna icke beräkna samma fördelar. Det måste finnas utredning, som tyder på detta. I alla fall har, som herr Nilsson sade, utskottet icke vågat sig på att taga upp besparingen i sin kläm, och det torde vara klokast. Vill man i alla fall icke räkna med större skillnad än den, som ursprungligen förelåg, när ärendet kom till afdelningen, eller 1,100,000 kronor i rundt tal, så blir, om man jämför de siffror, som utskottet har i sin kläm, och den beräknade kostnaden för Vårdsholmslinjen, här en besparing på öfver 800,000 kronor.

Om utlägg-
ning af ytter-
ligare ett
järnvägsspår
mellan Rön-
ninge och
Järna m. m.
(Forts.)

Då jag anser, att denna linje blir betydligt billigare än Glasbergalinjen, och att den tillfredsställer alla praktiska kraf på en god linje, ber jag att få ansluta mig till herr Nilssons yrkande.

Herr statsrådet Schotte: Herr talman! Jag nödgas några ögonblick upptaga kammarens tid i detta ämne, men jag skall försöka vara så kortfattad som möjligt.

De väsentliga anmärkningar, som kunna göras mot Vårdsholmslinjen, i jämförelse med Näslinjen, äro förut framhållna af ett par talare. När emellertid reservanterna räkna med en besparing af 1,158,000 kronor för Vårdsholmslinjen, så ha de räknadt bara med de råa siffrorna, om jag så får säga. De räkna med de kostnadsförslag från kommissionen, som föreligga för den ena linjen och för den andra, men de ha icke då något närmare analyserat hvad dessa siffror i själtva verket innebära. Det förefaller mig, som om reservanterna skulle haft anledning att ingå på en dylik analys just genom det föredrag på teknologföreningen, som reservanterna åberopat och genom hvilket deras ståndpunkt i fråga om Vårdsholmslinjen blifvit bestäad. Professor Fellenius har i sitt föredrag å teknologföreningen närmare granskat de primära siffror, som kommissionen upptagit för Näslinjen och för Vårdsholmslinjen, med beaktande af de tillägg, som uppstå i en ökad driftkostnad för det ena eller andra alternativet; och har han då kommit till en skillnad till Vårdsholmslinjens förmån af allenast 632,000 kronor. Ifrån detta belopp bör emellertid dragas en besparing i kanalanläggningen på 70,000 kronor, som uppkommer därigenom att man vid Näslinjen tager mycket starkare sidoschakt i kanalslänthan samtidigt med järnvägsanläggningen och därigenom främjar en ombyggnad af kanalen i högre grad än fallet är med Vårdsholmslinjen. Kubikmassan jord, som kan tagas, är vid Vårdsholmslinjen mycket mindre till följd däraf, att linjen är anordnad på en lägre höjd, så att man icke behöfver så stor bank. Man kommer då till professor Fellenii siffror, när han säger, att Vårdsholmslinjen kan anses vara »öfver en half million kronor billigare» än Näslinjen. Det är endast denna siffra, ungefär 500,000, kronor som tyckes mig möjlig att lägga till grund för en jämförelse mellan de båda linjerna.

Men man har icke ens anledning att räkna med en besparing för Vårdsholmslinjen till detta belopp. Det har åberopats, att man kanske kunde få lägre kostnader för denna linje genom entreprenad, såsom man hoppas få för Näslinjen. Hvad utskottet anfört om, att man genom entreprenad ej torde få kostnaderna afsevärdt reducerade för Vårdsholmslinjen, är icke grundadt på lösa förmodanden, utan på undersökning af samme entreprenör, som undersökt Näslinjen. Vid Vårdsholmslinjen spela nämligen oberäkneliga faktorer in, som gjort, att det befunnits vara synnerligen vanskligt att räkna med en entreprenad, som skulle ge en afsevärd kostnadsbesparing för Vårdsholmslinjen. I alla händelser finnes icke något erbjudande från någon entreprenör vidkommande Vårdsholmslinjen, hvaremot sådant finnes med afseende å Näslinjen. Det har förut talats om möjliga ras i bergpassen vid Saltskog och om befarad sjukning i den snedlutande marken på stationen mellan Saltskogsjärden och Kattahavet, men det

är icke heller uteslutet, att Södertälje stad kommer med ersättningsanspråk, som kunna sänka skillnaden i kostnad mellan Vårdsholmslinjen och Näslinjen. Och alldeles särskildt får man räkna med högre kostnad för Vårdsholmslinjen, om man flyttar Södertäljestationen till de Ekenbergska gårderna. Det framgår af den utredning, som järnvägsstyrelsen i fjol lämnade Andra kammarens tredje tillfälliga utskott, att detta skulle medföra en kostnadsökning af öfver 600,000 kronor. Då är man fullständigt af med vinsten, som man väntat af Vårdsholmslinjen. Jag tror därför, att man icke af kommissionens uttalande om, att en lägre bro är möjlig och *mycket afsevärd besparing* vinnes, har särskild anledning att gå på Vårdsholmslinjen, ty någon sådan afsevärd besparing är ingalunda påvisad.

Frågan synes mig emellertid närmast böra bedömas ur synpunkten af brofrågan, nämligen om en bro på 20 meters höjd kan vara tillfredsställande eller icke. Här ha återopats åtskilliga uttalanden af kommissionen till förmån för möjligheten af en lägre bro. De erinringar, som den förste talaren i detta syfte gjorde, hafva emellertid bemötts. Jag ber att få sammanfatta frågeställningen så: Är det möjligt att utan afsevärdt hinder för järnvägstrafiken genomsläppa tillräckligt många fartyg med en bro af 20 meters höjd? Den tabell, som kommissionen meddelat i fråga om det antal resor i medeltal per dygn, som vid olika brohöjd vid en årlig trafik af 2,000,000 registrerton ej kunna utan broöppning företagas, visar, att en bro af 26 meters höjd torde i medeltal behöfva öppnas fem gånger per dygn och en bro med 20 meters höjd 19 gånger om dygnet. Det är att märka, att dessa tal äro *medeltal* för år. Redan nu äro vissa trafikslag *säsongs trafik*, som pågår lifligt endast några veckor, under hvilka uppstår en ofta oerhörd trängsel. Däraf är klart, att en 20 meters bro skall blifva hinderlig, och det alltmer i den mån, som trafiken kommer att afsevärdt växa. Anser man åter, att sjöfarten skall tillgodoses och tåg-tidtabellen rättas härefter, så blir olägenheten för järnvägstrafiken knappast möjlig att bära. Enligt meddelande från kanalinspektoren i Södertälje har under de senaste tio åren åtskilliga gånger inträffat, att svängbron öppnats 32 gånger om dygnet för fartyg, som skulle erfordra broöppnande äfven med en bro med 20 meters höjd, d. v. s. 13 gånger mer, än nämnda medeltalstabell angifver. Om man tillämpar detta på den framtida trafiken kommer man till en siffra af ända till 100 gånger per dygn, som 20-metersbron behöfde öppnas. Det har sagts af en föregående talare, att det är så lätt att släppa igenom fartygen, därför att klaffarna öppna sig nästan ögonblickligen, men det är icke på klaffarna det hänger, utan på att för fartygens genomsläppande genom bron åtgår rätt afsevärd tid, för ångare vanligen 10 minuter och för seglare 15 minuter. Det skulle sålunda, om man räknar med 100 broöppningar å 10 minuter, bli 16 timmar om dygnet, under hvilka järnvägstrafiken behöfdes hållas afstängd. Detta visar, att i själfva verket denna bro på 20 meters höjd blir ett stort hinder för järnvägstrafiken i den mån kanaltrafiken utvecklas. Det är därför ganska äfventyrligt att gifva sig på en dylik bro, som man kan vänta skall vålla stora olägenheter för järnvägstrafiken och för trafik-säkerheten, hvarom man i detta förslag måste vara särskildt mån.

Om utläggning af ytterligare ett järnvägsspår mellan Rönninge och Järna m. m.
(Forts.)

Om utläggning af ytterligare ett järnvägsspår mellan Konningen och Järna m. m.
(Forts.)

Man har åberopat exempel från Chicago, där en rörlig bro öppnas 50 gånger om dygnet och därvid framsläpper cirka 300 fartyg. Jag må säga, att dessa amerikanska rekordsiffror fäster jag icke mycket afseende vid, de äro icke tillämpliga på våra förhållanden, där det tager vida längre tid att framsläppa fartygen. Den förste talaren hade ett par felaktiga uppgifter — hvad jag tror. Han talade om att vid Näslinjen bron öfver den ifrågasatta kanalen vid Ström skulle vara fast. Det är icke meningen, den skall enligt uppgörelsen med Södertälje stad framdeles göras rörlig; kanske blir den så redan från början. Han talade också om masternas minskning i allmänhet på fartygen, och att den blir allt större och större. Jag tror knappast, att man har rätt att vänta detta. Vi veta, att masterna till följd af den trådlösa telegrafien växa mer och mer, och jag tror särskildt, att man får tänka på, att i den mån kanalen blir större, bli också fartygen större, och att äfven om masterna äro rätt låga från däckets räknadt, så är det i alla fall fartygets höjd från vattenytan och till masttoppen, som påkallar öppningen af bron.

Jag vågar verkligen tro, att denna fråga, som varit ganska bekymmersam och som man försökt lösa på så många olika sätt, bör bära vittne om, att det nu är högst nödvändigt att ena sig om ett förslag, hvilket man kan vara säker på är ett någorlunda godt förslag. Värdscholmslinjen kan på sin höjd bli ett provisorium, och detta blir ganska kort, då man hoppas på att tämligen snart kunna skrida till ombyggnad af kanalen. Ett provisorium kan vara möjligt vid en bangårdsanordning och dylikt. Men det är icke klokt i detta fall, där det gäller en viktig trafikled, en kanal, förenad med en starkt trafikerad järnväg. Jag vågar därför hoppas, att kammaren, när man efter så många om och men, så många så att säga sorger och bedröfvelser, kommit till den linje, som i alla fall tillfredsställer de viktigaste af de synpunkter, hvarmed man här har att räkna, beslutar sig för den. Jag fäster uppmärksamheten vid, att den kommission, som enhälligt forordat Näslinjen, var en mycket manstark och sakkunnig kommission; i den sutto ledamöter af båda kamrarna, teknici och representanter för järnvägsstyrelsen, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen m. fl. Alla ha en gång enat sig om Näsförslaget såsom det mest lämpliga. Det må också uppmärksammas, att det är absolut nödvändigt att snarast möjligt skrida till färdigbyggande af dubbelspåret i sammanhang med Norrköping—Järnalinjen och att ärendet därför måste afgöras i år. All den sakkunskap och den utredning, som kommit Näslinjen till del, torde i alla fall väga mer än de ganska lösa funderingar, som i detta hänseende här i kammaren kommit till uttryck. Jag tror, att det vore lyckligt, om kammaren ginge att fatta sin ståndpunkt i frågan enligt det förslag, som tillstyrkts af de flesta auktoriteter och af statsutskottets vida öfvervägande flertal, och om hvilket man icke behöfver hysa någon tvekan, att det icke verkligen på rimligast bästa sätt löser denna fråga, som visat sig synnerligen svårlöst.

Det är sant, att i utskottets motivering förekommer ett fel, jag menar det afdrag, som skett i följd af Södertälje stads anbud, ett afdrag, som redan gjorts i kungl. propositionen. Men jag tror, att detta

icke behöfver föranleda någon ändring i utskottets kläm och i den summa, som Riksdagen nu bör bevilja. Jag vågar hoppas, att de medlem, som utskottet anser böra anvisas, dock skola räcka till genom antagande af möjligen blifvande entreprenad. Jag vågar därför hemställa, att kammaren nu fattar beslut i frågan i öfverensstämmelse med utskottets hemställan.

Om utläggning af ytterligare ett järnvägsspår mellan Ronninge och Järna m. m.

(Forts.)

Herr Berglund, Fredrik: Jag vill påpeka två misstag i herr Nilssons yttrande. Han sade, att vissa för staten ogynnsamma villkor voro förbundna med Näslinjen, och att Södertälje stad skulle vidhålla dessa villkor. Så är icke förhållandet. Herr Nilsson uppgaf också, att Näslinjen skulle kosta 1,158,000 kronor mera än Vårdsholmslinjen, men det har äfven påpekats vara fel. Först och främst afgå 300,000 kronor på jordlösen, och därtill komma 400,000 kronor som entreprenaden blir billigare än hvad kommissionen beräknat. Jag ber herrarna ett ögonblick tänka sig in i hvad följden skulle bli, ifall Första kammaren bifölle reservationen och Andra kammaren måhända toge utskottets förslag. Det blir ett nytt uppskof. Redan för två år sedan beslöt Riksdagen att bygga Glasbergalinjen. Det dröjer två och ett halft år, innan någon af de nu ifrågasatta linjerna kan bli färdig. Herrarna veta, att det var efter ett otal af utredningar, som Riksdagen beslöt att bygga Glasbergalinjen för en kostnad af 5,400,000 kronor. Snart började man komma under fund med, att denna beräkning icke höll streck, och att man skulle kunna sänka kostnadssumman med mer än två millioner, om man droge banan i en annan sträckning. Detta betviflades. Men det visades genom den utredning, som Andra kammarens tredje tillfälliga utskott i följd förbragte, att dessa beräkningar voro riktiga. I följd häraf beslöt Riksdagen en ny utredning, och den kommission, som då tillsattes, har nu kommit till samma siffror. Den har visat, att Glasbergalinjen skulle kosta 6,530,000 kronor, Näslinjen 5,420,000 kronor och Vårdsholmslinjen 4 262,000 kronor. Alltså visar sig skillnaden mellan Glasbergalinjen och Vårdsholmslinjen vara öfver 2 millioner kronor. Skillnaden mellan Näslinjen och Vårdsholmslinjen beräknas af kommissionen till 1,158,000 kronor. Men härvid har tillkommit något annat, nämligen att jordlösen och entreprenaderna vid Näslinjen blifva 700,000 kronor billigare, än kommissionen beräknat. Det är med dessa siffror man skall räkna. Alltså blir skillnaden mellan de sistnämnda båda linjerna icke 1,158 000 kronor, utan den blir 458,000 kronor.

Näslinjen kostar således $\frac{1}{2}$ million kronor mera, men lämnar förmåner, hvilka motsvara fördyrandet. Först och främst den förmånen, att man får en bro, som ligger på 26 meters höjd. Vidare medför den en förkortning på $\frac{1}{2}$ kilometer. Om man antager, att hundra tåg gå om dagen, då blir det 50 kilometer om dagen och på 300 dagar om året 15,000 kilometer, som tågen slippa gå i onödan. Antager man vidare, att hvarje tåg har tio vagnar, kan man förstå hvilken besparing däraf uppkommer. Kommissionen framhåller också, att driftkostnaderna för Vårdsholmslinjen bli högre än för Näslinjen.

Äfven måste någon hänsyn tagas till Södertälje stad. Den har

Om utlägg- en gång blifvit narrad på Glasbergalinjen. Efter underhandlingar
ning af ytter- mellan Södertälje stad och staten har staden velat gå med på Näs-
ligare ett linjen och är villig att offra rätt betydande summor. Det vore där-
järnvägsspår mellan Rön- för oresonligt, om Riksdagen säger, att den icke vill veta af denna
ninge och Näslinje. Under sådana förhållanden ber jag att få yrka bifall till
Järna m. m. utskottets förslag.

(Forts.)

Friherre Lagerbring: Då jag haft äran tillhöra den mycket omtalade Södertäljekommissionen, ber jag att nu vid debattens slut få säga ett par ord. En talare på Stockholmsbanken yttrade, att denna fråga, som kommit in i riksdagens elfte timme, bort noggran- nare undersökas och utredas, för att man skulle kunna fatta sin ståndpunkt. Jag vill på det svara, att finns det någon fråga, som blifvit noga undersökt och utredd, så är det Södertälje järnvägsfråga, och skulle hvarje kilometer järnväg i Sveriges land kräft så mycken undersökning och föranledt så stora kostnader för undersökningar som de tio kilometer, det nu är fråga om, så hade vi sannerligen icke hunnit långt med järnvägsbyggandet i Sverige. Hvarför är då denna fråga så svårlöst? Jo, därför, att den berör så många intres- sen, som alla vilja bli tillgodosedda. Jag kan här för herrarna räkna upp sex hufvudintressen: väglängden, kostnaden, sjöfarten, Södertälje stad, Igelsta och järnvägsdriften. Det är icke möjligt att tillgodose alla dessa, utan får man därför söka efter en linje, som på bästa sätt motsvarar *de flesta* intressena. Och det gör Näslinjen. Den tillstyrkes af kommissionen enhälligt, om också ett par ledamöter sedan synas hafva förändrat mening, den är accepterad af Kungl. Maj:t och nu tillstyrkt af statsutskottets majoritet. Två reservanter finnas, en stockholmare och en skåning, sålunda en mycket respekt- ingifvande kombination, men deras auktoritet kan väl dock icke gå upp mot auktoriteten hos alla dem, som yttrat sig *för* Näslinjen. Hvad för öfrigt angår denna Vårdsholmslinje, som det nu talas så mycket om, så tillgodoser den ytterst få af de hufvudintressen, som jag omnämnt. Järnvägsstyrelsen, som väl bör hafva ett ord med i laget, om den också icke fått den af linjerna, som den helst hade önskat, har med afseende på Vårdsholmslinjen yttrat följande: »Denna linje lämnar trafikförhållandena vid Igelsta oförändrade, men till- godoser i öfrigt ingen af de hufvudsypunkter, hvilka för järnvägs- styrelsen varit bestämmande vid uppgörandet af förslag till lösning af Södertälje järnvägsfråga.» Under sådana förhållanden kan man väl nu lämna Vårdsholmslinjen helt och hållet ur räkningen, och jag yrkar sålunda bifall till utskottets förslag.

Herr Ekman, Carl Gustaf: I själfva hufvudfrågan ber jag att få ansluta mig till utskottets förslag.

Det är emellertid icke för att tillkännagifva detta, utan för en annan sak, jag önskat säga ett par ord. Jag ber att få uttala den förhoppningen, att vid den förestående uppgörelsen emellan statens järnvägar å ena sidan och Norra Södermanlands järnväg å andra sidan rörande sistnämnda järnvägs anknytning till den nya stationen å Näset billighet och tillmötesgående måtte från statusens järnvägars

sida göra sig gällande. Det är så, att denna enskilda järnväg nu har anknytning vid Saltskogs station å hufvudlinjen och har koncession därpå. Från denna järnvägs sida har intet åtgjorts, som framkallat förflyttningen. Och det är naturligtvis så, att denna järnväg ur trafiksynpunkt endast tillför statens järnvägar ökad trafik. Ett försvårande för denna järnväg beträffande dess anknytning till statsbanan kan endast föranleda, att en viss del af trafiken, som nu går öfver dessa båda banor, skulle komma att på annan, enskild järnväg söka sig fram till hufvudstaden. Under dessa förhållanden har jag velat uttala den, förhoppningen att vid den förestående uppgörelsen rättvisa och billighet i fråga om anslutningskostnaderna för denna järnväg göra sig gällande.

Om utläggning af ytterligare ett järnvägsspår mellan Ronninge och Järna m. m.
(Forts.)

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att i afseende på förevarande utlåtande yrkats, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet afgifna reservationen.

Sedermera gjordes propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 15 och 17 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 111, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande af anslag till vissa byggnader och anläggningar vid Järfva och Mjölby stationer m. m., biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets den 15 och 17 i denna månad bordlagda utlåtande nr 112, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående förvärfvande för statsverkets räkning af Södertälje kanal m. m.

Ang. förvärfvande åt staten af Södertälje kanal m. m.

I en till Riksdagen aflåten till statsutskottets förberedande behandling öfverlämnad proposition, nr 229, af den 19 april 1912 hade Kungl. Maj:t, under åberopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver civilärenden för samma dag, föreslagit Riksdagen att medgifva, att Kungl. Maj:t finge genom aftal i hufvudsaklig öfverensstämmelse med det i statsrådsprotokollet öfverförmälta köpekontrakt förvärfva Södertälje kanal- och slussverksaktiebolags däri öfverförmälta egendom för en köpeskillning af 1,035,000 kronor; att medgifva, att de obligationer och depositioner, som sålunda från bolaget förvärfvas, finge användas till köpeskillningens likvidering, samt att för gäldande af återstående köpeskillningen för år 1913 anvisa högst 780,000 kronor att utgå af lånemedel; att, under förutsättning att nämnda anslag å 780,000 kronor beviljades, besluta, att de i 1913 års riksstat bland inkomsterna upptagna lånemedel skulle höjas med motsvarande belopp; att medgifva, att kostnaderna för kanalens förvaltning finge

Ang. för- tills vidare bestridas af kanalverkets inkomster; samt att medgifva, värfvande åt att kanalen och den öfriga egendom, som genom köpet förvärfvades staten af med undantag af hvad som åtginge till köpeskillingsens gäldande, Södertälje kanal m. m. finge stå under vattenfallsstyrelsens förvaltning.

(Forts.)

Utskottet hade i detta utlåtande på anförda skäl hemställt, att Riksdagen måtte

a) medgifva, att Kungl. Maj:t finge genom aftal i hufvudsaklig öfverensstämmelse med det i statsrådsprotokollet öfver civilärenden för den 22 mars 1912 omförmälta köpekontrakt förvärfva Södertälje kanal- och slussverksaktiebolags däri omförmälta egendom för en köpeskilling af 1,035,000 kronor;

b) medgifva, att de obligationer och depositioner, som sålunda från bolaget förvärfvades, finge användas till köpeskillingsens likvidering, samt att för gäldande af återstående köpeskillingen för år 1913 anvisa högst 780,000 kronor;

c) medgifva, att kostnaderna för kanalens förvaltning finge tills vidare bestridas af kanalverkets inkomster; samt

d) medgifva, att kanalen och den öfriga egendom, som genom köpet förvärfvades med undantag af hvad som åtginge till köpeskillingsens gäldande, finge stå under vattenfallsstyrelsens förvaltning.

Herr Pers: Det är ingen anledning förmoda, att icke denna utskottets framställning skall bifallas. Men då jag vet, att särskildt västra Mälardalen väster stor förhoppning vid en ombyggnad af Södertälje kanal, har jag blott velat i detta sammanhang uttala den lifliga förhoppning, som hyses af dessa trakter, att frågan om kanalens ombyggnad skall upptagas så snart som möjligt med kraft och med den påföljd, att denna förhoppning skall kunna gå i uppfyllelse, som Mälardalen knyter till detta förslag.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 15 och 17 innevarande månad bordlagda utlåtanden:

nr 113, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ändring i aflöningsreglementet för tjänstemän vid statens järnvägar,

nr 114, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående inköp af vissa områden i Sorsele och Dorotea socknar för nomadlapparnas behof af renbete m. m.,

nr 115, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till om- och tillbyggnad af posthuset vid Lilla Nygatan i Stockholm, samt

nr 116, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare bidrag åt föreningen för bistånd åt vanföra inom Skåne till

bestridande af kostnaderna för en nybyggnad för ortopedisk poliklinik och sjukafdelning i Helsingborg,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Föredrogs ånyo beviljningsutskottets den 15 och 17 innevarande maj bordlagda betänkande nr 42, i anledning af *dels* Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af vissa delar af gällande förordning med tulltaxa för inkommande varor, *dels ock* i ämnet väckta motioner. *Om ändring i vissa delar af tulltaxeförordningen m. m.*

Under återopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver finansärenden för den 12 april 1912 har Kungl. Maj:ts i en till Riksdagen samma dag aflåten proposition, nr 195, föreslagit Riksdagen att besluta,

ej mindre, att vissa delar af tulltaxeförordningen, tulltaxan och underrättelserna om hvad vid tulltaxans tillämpning bör iakttagas skulle erhålla ändrad lydelse, allt på sätt den kungl. propositionen närmare angäfve,

än äfven, att ifrågakvarande bestämmelser skulle tillämpas från och med den 1 januari 1913.

I en inom Första kammaren af herr *K. A. Nilson* väckt motion, nr 109, hade hemställts, att den i Kungl. Maj:ts förslag till ändrad lydelse af § 5 tulltaxeförordningen förekommande punkten »Malt-drycker, alla slag, tillsammans 10 liter», måtte i stället få samma lydelse som i hittillsvarande § 5 mom. a) af samma förordning, nämligen »Malt-drycker, alla slag, tillsammans 5 liter».

Vidare hade i en inom Andra kammaren af herr *Torgén*, med instämmande af en annan af kammarens ledamöter, väckt motion hemställt, »att Riksdagen måtte besluta, att § 5 momentet a) i Kungl. Maj:ts proposition om ändrad lydelse i vissa delar af gällande förordning med tulltaxa för inkommande varor jämväl måtte omfatta Hotagens socken i Jämtland».

Utskottet hade i förevarande betänkande på återopade skäl hemställt,

att Riksdagen måtte med afslag å förenämnda motion I: 109, bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition, nr 195, med förslag till ändrad lydelse af vissa delar af gällande förordning med tulltaxa för inkommande varor, dock att, med bifall till föreliggande motion II: 310, § 5 af tulltaxeförordningen skall erhålla följande ändrade lydelse:

§ 5.

a) vid resa öfver gränsen mot Härjedalen eller mot *Hotagens*

Om ändring och Frostvikens socknar i Jämtland eller mot Västerbottens län:
i vissa delar
af tulltaxe-
förordningen
m. m.

(Forts.) Reservation hade anmälts af herrar *K. A. Nilson, Byström, Larsson* i Klagstorp och *Bergman*, hvilka ansett att § 5 i tulltaxeförordningen bort erhålla följande lydelse:

§ 5.

Vid resa — — — — —

malt, 40 kilogram,
maltdrycker alla slag, tillsammans 5 liter,

a) vid resa öfver gränsen mot Härjedalen eller mot *Hotagens*
och Frostvikens socknar i Jämtland eller mot Västerbottens län:

Herr Nilson, Karl: Herr talman! Som herrarna finna är denna proposition föranledd af en framställd önskan att kunna bereda befolkningen i gränstrakterna intill Norge några lättnader med afseende på deras allra nödvändigaste lifsförnödenheter. Herrarna känna till, att det har varit några sådana lättnader förut beredda denna befolkning, men det har nu framställts önskan, att det kvantum, som de finge afgiftsfritt föra in öfver gränsen, skulle ökas. Jag är den förste att erkänna, att det är af behöfvat påkalladt, hvad vissa delar beträffar, men i andra trakter utefter gränsen är verkligen förhållandet så, att man kan ställa sig ganska tveksam, huruvida det är tillrådligt öfver hufvud taget att tillåta en sådan ökad införsel utan förtullning.

Det har ock visat sig, att de myndigheter, som yttrat sig i denna fråga, hafva gjort framställningar om att måhända åtskilliga inskränkingar borde göras, så att denna rättighet borde omfatta endast vissa områden. Värmlands länsstyrelse har till exempel tänkt sig, att det borde gälla befolkningen inom en viss rayon, inom 20 kilometer.

Men om jag nu vill medgifva, att ett sådant förfaringssätt blefve svårt att tillämpa och att vi alltså icke kunna taga det under ompröfning närmare, såsom också tullstyrelsen har afstyrkt, vill jag dock erinra därom, att frågan i detta sammanhang blott rör nödvändighetsartiklar, lifsförnödenheter; och att under hela denna utredning hafva alla de, som yttrat sig i saken, socknarna, länsstyrelserna, tullstyrelsen med flera, endast och allenast talat om spannmål, socker, sirup och fläsk samt några andra småsaker. Departementschefen säger ock till sist, att »på grund af hvad i ärendet förekommit får jag tillstyrka, att det af generaltullstyrelsen utarbetade förslaget till ändrad lydelse af § 5 tulltaxeförordningen föreläggas Riksdagen till antagande».

Då under hela tiden endast har talats om lifsförnödenheter, har dock det underliga inträffat, att vid lagtextens redigering till sist har inkommit en bestämmelse om att också maltdrycker skulle få införas

tullfritt till en ökad mängd af 10 liter. Det är mot denna bestämmelse, som jag har inlämnat en motion med begäran, att man där skulle stanna vid det kvantum, som förut varit gällande, eller 5 liter. Jag ber att få betona, att vi i år på grund af den pågående nykterhetsutredningen icke hafva tagit upp några som helst spörsmål om inskränkningar eller restriktioner med afseende på rusdrycks- eller maltdryckshandteringen. Då skulle man ju kunna sätta i fråga, huruvida det icke vore lämpligt att icke heller i detta fall vidtaga någon utsträckning af det tullfria kvantum det här är fråga om. Det har icke på något sätt visats, att det finnes något trängande behof af att just denna post ökas, utan jag tror, att man kan verkligen säga, att denna förändring är i stort sedt obehöflig. Och då man icke endast kan säga det, utau måste taga hänsyn till att man kan frukta, att en sådan ökad mängd fri införsel af maltdrycker åtminstone kan föranleda missbruk, och då därtill kommer, att socknarna, där det är fråga om en sådan införsel, förut äro helt och hållet hvad man kallar torrlagda, tror jag det är riktigast, att Riksdagen i detta fall icke ökar det tullfria kvantum af maltdrycker, som här är fråga om.

*Om ändring
i vissa delar
af tulltaxe-
förordningen
m. m.
(Forts.)*

Jag ber att få nämna särskildt en trakt, som beröres af denna bestämmelse, nämligen norra delen af Värmland. Där äro kommunikationerna, kan man säga, de bästa möjliga, då där finnes ordnad biltrafik dagligen. Det är mycket lätt för den befolkning, som bor på den svenska sidan, att skaffa sig hvad den behöfver från den norska sidan, och det är gifvet, att just detta förhållande kommer att hafva sina verkningar, och jag tror, att gränsbefolkningen däruppe kan vara mer nöjd med och mer tacksam, om Riksdagen icke utsträcker tullfriheten på detta område.

Jag ber därför, herr talman, att med afseende på denna punkt få yrka bifall till reservationen, som icke begär något annat, än att man i afseende å maltdrycker skall behålla det nuvarande kvantum, alltså 5 liter, medan detta kvantum i den kungl. propositionen föreslagits till 10 liter.

Jag ber att få påpeka, att här gäller det icke svagdricka, ty det är en vara, som icke köpes på det sättet; dessutom är malt upptaget med en förhöjd mängd från 10 till 40 kilogram, och befolkningen däruppe brygger sitt svagdricka själf.

Jag tror icke det är lämpligt att tillåta en så obegränsad öltrafik och ber därför, som sagdt, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Karlsson: Såsom kammaren behagade finna, har Kungl. Maj:t föreslagit och utskottet förordnat en ökning af det kvantum af vissa varor, däribland äfven maltdrycker, som tullfritt få föras in öfver gränsen till förmån för den befolkning, som där är ganska ofördelaktigt ställd.

Utskottets majoritet har icke kunnat betrakta detta såsom en nykterhetsfråga. Den har icke kunnat anse, att ett bifall till hvad Kungl. Maj:t föreslagit skulle medföra fara för nykterheten och har därför biträdt det kungl. förslaget.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att i afseende på förevarande betänkande yrkats dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, af herr *Nilson, Karl*, att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den af honom m. fl. vid betänkandet afgifna reservationen.

Sedermera gjordes propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Om rätt för vissa personer att vara mantalsskrifna utom bosättningsorten.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets den 15 och 17 i denna månad bordlagda betänkande nr 43, i anledning af *dels* Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse af § 3 mom. 6 i förordningen den 6 augusti 1894 angående mantalsskrifning, *dels* ock en i ämnet väckt motion.

Genom proposition, nr 227, af den 26 april 1912, hvilken hänvisats till bevillningsutskottet, har Kungl. Maj:t, under återopande af tvenne propositionen i utdrag bilagda statsrådsprotokoll öfver finansärenden, föreslagit Riksdagen att antaga följande

Förslag

till

Förordning om ändrad lydelse af § 3 mom. 6 i förordningen den 6 augusti 1894 angående mantalsskrifning.

Härigenom förordnas, att § 3 mom. 6 i förordningen den 6 augusti 1894 angående mantalsskrifning skall erhålla följande ändrade lydelse:

Mom. 6. Ledamot af statsrådet, som för utöfning af statsrådsämbetet afyttar från den ort, hvarest han vid utnämningen var bosatt, äger utan hinder häraf fortfarande vara där mantalsskrifven.

Är någon, som blifvit af Kungl. Maj:t förordnad till ledamot i kommitté eller kommission eller mottagit uppdrag att såsom sakkunnig biträda inom statsdepartement eller af Riksdagen erhållit särskildt uppdrag, för uppdragets fullgörande bosatt å annan ort än den, där han förut haft sitt hemvist, äger han fortfarande vara mantalsskrifven å sistnämnda ort, om han där innehar tjänst, äger fastighet eller idkar rörelse.

Den, som i och för arbete eller uppdrag af tillfällig beskaffenhet uppehåller sig å annan ort än den, där han är bosatt, må ej af sådan anledning mantalsskrifvas å uppehållsorten.

I sammanhang med den kungl. propositionen hade utskottet till behandling förehaft en inom Andra kammaren af herr *Carlson* i Herrljunga i ämnet väckt motion, nr 323, hvare hemställt, att Riksdagen vid antagande af föreliggande förslag måtte komplettera detta så, att

andra styckets sista mening finge följande lydelse: om han där innehar tjänst, äger eller brukar fastighet eller idkar rörelse.

Om rätt för vissa personer att vara mantals-skrifna utom bosättningsorten.
(Forts.)

Utskottet hade i detta betänkande på åberopade grunder hemställt, att Riksdagen måtte med anledning af Kungl. Maj:ts föreliggande proposition, nr 227, och herr Carlsons i Herrljunga i anledning däraf väckta motion, II: 323, för sin del antaga följande

Förordning om ändrad lydelse af § 3 mom. 6 i förordningen den 6 augusti 1894 angående mantalsskrifning.

Härigenom förordnas, att § 3 mom. 6 i förordningen den 6 augusti 1894 angående mantalsskrifning skall erhålla följande ändrade lydelse:

Mom. 6. Ledamot af statsrådet, som för utöfning af statsråds-ämbetet afflyttar från den ort, hvarest han vid utnämningen var bosatt, äger utan hinder häraf fortfarande vara där mantalsskrifven.

Är någon, som blifvit af Kungl. Maj:t förordnad till ledamot i kommitté eller kommission eller mottagit uppdrag att såsom sakkunnig biträda inom statsdepartement eller af Riksdagen erhållit särskildt uppdrag, för uppdragets fullgörande bosatt å annan ort än den, där han förut haft sitt hemvist, äger han fortfarande vara mantalsskrifven å sistnämnda ort.

Den som i och för arbete eller uppdrag af tillfällig beskaffenhet uppehåller sig å annan ort än den, där han är bosatt, må ej af sådan anledning mantalsskrifvas å uppehållsorten.

Herr Cavalli: Det är mig ett stort nöje, när jag i kammaren kan få uppträda för bevillningsutskottet, och det smärtar mig därför att jag i afton behöfver uppträda emot detsamma.

Jag beklagar till en början, att man har ansett lämpligt att, då man vill hafva bestämmelser i valhänseende beträffande vissa personer, föra in dessa bestämmelser i mantalsskrifningsförordningen i stället för dit de höra i de om valen gällande lagar och förordningar. Början därmed gjordes i fjol, då i fråga om personer, som utnämnts till statsråd, intogos särskilda bestämmelser i mantalsskrifningsförordningen. Jag skulle således hafva förverkat talan, om jag icke då varit af laga skäl hindrad att opponera mig; jag var nämligen i offentligt uppdrag utrikes och kunde således icke inlägga någon gensaga däremot. Då man i dag i den kungl. propositionen går längre, är det icke bra, men då man går så långt som utskottet, då är förslaget oantagligt.

Kungl. Maj:t har här föreslagit, att är person, som förordnas till ledamot i kommitté eller kommission eller mottagit uppdrag att såsom sakkunnig biträda inom statsdepartement eller af Riksdagen erhållit särskildt uppdrag, för uppdragets fullgörande bosatt å annan ort än den, där han förut haft sitt hemvist, äger han fortfarande vara mantalsskrifven å sistnämnda ort, om han där innehar tjänst, äger fastighet eller idkar rörelse.

Om rätt för
vissa perso-
ner att vara
mantals-
skrifna utom
bosättnings-
orten.
(Forts.)

Ja, mina herrar, men utskottet har icke varit nöjdt med detta, utan ansett, att man »utan någon olägenhet», såsom utskottet säger, kan gå in på ett förslag, som är väckt i en motion, afseende att dessa bestämmelser skola gälla utan den inskränkning, som i den kungl. propositionen är föreslagen eller att kommittéledamot skall på den ort, därifrån han kommer, innehafva tjänst, äga fastighet eller idka rörelse.

Jag behöfver icke — jag skall fatta mig kort — för kammarens ledamöter påpeka, att här är en fullständig afvikelse från de grunder, på hvilka den nuvarande mantalsskrifningsförordningen hvilar, och 1894 års mantalsskrifningsförordnings grund är med detta förslag undanryckt. Den hvilar nämligen på den principiella skillnaden emot 1861 års mantalsskrifningsförordning, att den nya förordningen stadgar, att enhvar skall mantalsskrifvas, där han är bosatt. Det är den grund, på hvilken hela den mantalsskrifningsförordningen hvilar. Under det att 1861 års förordning däremot stadgade, att »enhvar skall mantalsskrifvas och skattskrifvas, där han har eller, i följd af sitt vistande, bör anses hafva sitt bo och hemvist. Härvid iakttages, såväl att den, hvilken innehar fast egendom eller idkar rörelse inom särskilda mantalsskrifningsdistrikter, må själf bestämma och anmäla, på hvilketdera stället han bör mantalsskrifvas, som ock etc.» Genom upphäfvande af denna valfrihet afsågs genom 1894 års förordning att få reda och klarhet i de förutvarande rätt besvärliga och trassliga bestämmelserna. Detta är nu upphäfdt genom förslaget, att för vissa personer skall gälla en annan grund för mantalsskrifningen än bostaden. Det är fel, och det är med detta som med andra fel, att när man börjar fela, felar man mer. Det är den anmärkningen jag har mot det kungl. förslaget.

Men utskottets förslag, hvart leder det hän? Utskottet föreslår följande lydelse:

»Är någon, som blifvit af Kungl. Maj:t förordnad till ledamot i kommitté eller kommission eller mottagit uppdrag att såsom sakkunnig biträda inom statsdepartement eller af Riksdagen erhållit särskildt uppdrag, för uppdragets fullgörande bosatt å annan ort än den, där han förut haft sitt hemvist, äger han fortfarande vara mantalsskrifven å sistnämnda ort.»

Alltså utan någon inskränkning. Hvad blir då följderna för dem, som fått uppdrag att vara fullmäktige i riksbanken eller riksgäldskontoret — ty det, om något, är väl ett Riksdagens uppdrag? — jo, de få vara mantalsskrifna i alla tider på den ort, därifrån de kommit, utan att hafva någon som helst förbindelse med den orten vidare. Riksdagens valmän hafva nyss valt bankofullmäktige, därvid valdes åtminstone en, som icke är bosatt i Stockholm, men den mannen har efter förslaget rätt att för alla tider välja till mantalsskrifningsort den ort, hvarifrån han kom, utan hänsyn till om han där innehar tjänst, äger fastighet eller idkar rörelse. Detta är utskottets mening, men det är väl icke riktigt tjänligt och lämpligt.

Det är klart, att om vi voro i en annan tid på riksdagen, skulle man kunna genom en återremiss vinna ändring i de föreslagna bestämmelserna, men nu befarar jag, att det icke finnes något annat att göra

än att afslå saken och någon riksolycka är därmed icke skedd. Jag har därför ingen annan utväg än att yrka afslag på det föreliggande betänkandet och på Kungl Maj:ts proposition.

Herr Östberg, Johan: Den föregående talaren slutade med att »någon riksolycka icke skulle vara skedd, ifall man afslog det föreliggande förslaget». Det tror icke jag heller, men det kan väl ändå icke vara tillräckligt skäl för att afslå ett förslag.

Hvad nu beträffar mantalsskrifningen, skulle den naturligtvis egentligen byggas på den grunden, att hvar och en skulle mantalsskrivas, där han hade sitt hemvist, och då vore saken enkel och något undantag från den regeln skulle icke medgifvas. Nu förhåller det sig i alla fall så, att gällande mantalsskrifningsförfordningar sedan länge medgifvit undantag. Man har medgifvit undantag för den, som äger fastighet på flere orter och någon tid af året vistas på de olika orterna. Om en person således vistas 11 månader på en ort och 1 månad på en annan ort, kan han mantalsskrivas på den sistnämnda orten, om han är fastighetsägare å båda. Härtill har kommit, att Riksdagen och Kungl. Maj:t för någon tid sedan ytterligare utsträckt denna valfrihet genom speciella tillägg till förordningen. Det har medgifvits för riksbanksfullmäktige och riksgäldsfullmäktige och andra, som haft Riksdagens uppdrag, att de icke behöfva mantalsskrivas på den ort, där de vistas till följd af sitt uppdrag. De behöfva således icke skrivas i Stockholm. Man har vidare medgifvit, att statsråd icke heller behöfva skrivas i Stockholm, utan de kunna få skrivas på sin förra mantalsskrifningsort. Detta liksom det förra undantaget har naturligtvis skett för att i politiskt afseende bibehålla deras valrätt och valbarhet på den ort, där de förut vistats.

Nu säger den föregående talaren, att den lagstiftningen borde hafva vidtagits i föreskrifterna angående valrätt och valbarhet. Ja, det kunde man hafva gjort, men man har valt denna väg och då får man väl fullfölja den.

Nu är meningen med den af Kungl. Maj:t här föreslagna ändringen att utsträcka den förmån, som tillkommer bemänte fullmäktige och statsråd, äfven till andra, mera underordnade individer, sådana som af Kungl. Maj:t förordnas till kommittéledamöter eller ledamöter af kommissioner. Jag tycker icke, att denna förmån, som redan finnes för vissa personer, skulle väcka så stor opposition. Man kan ju anse, att i våra tider vägen till nämnda förtroendeuppdrag, fullmäktige och kanske äfven statsråd, går genom kommittéuppdragen, och man kan alltså hålla före, att vederbörande höra få välja mantalsskrifningsort redan så tidigt, som när de få kommittéuppdrag.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag skall denna valrätt tillkomma endast dem, som på den gamla mantalsskrifningsorten innehafva tjänst, äga fastighet eller idka rörelse. I en motion föreslås nu, att denna förmån skulle utsträckas äfven till den, som »brukar» fastighet. Nu är det svårt kanske att säga, hvad som menas med att *bruka* fastighet. Man kan väl förstå, hvad som menas med att bruka jordbruksfastighet, men motionären afser tydligen äfven annan fastighet. Vidare är det ganska svårt att säga, hvem som innehar tjänst eller

Om rätt för vissa personer att vara mantalsskrifna utom bosättningsorten.
(Forts.)

Om rätt för
vissa perso-
ner att vara
mantals-
skrifna utom
bosättnings-
orten.

(Forts.)

icke. Ty det är tydligt, att begreppet tjänst afser äfven annan tjänst än kommunal eller statstjänst, det afser äfven enskild tjänst. Vid sådant förhållande ansåg man i utskottet det vara bättre, för att förekomma den tvetydighet i tolkningen af hithörande stadganden, som lätt kunde uppstå genom begränsningen, att taga steget fullt ut och medgifva samma frihet för innehafvare af nu afsedda uppdrag, som lagstiftningen redan medgifvit för statsråden.

Jag tror icke att några missbruk af denna bestämmelse egentligen skola förekomma. Hela undantagsbestämmelsen är naturligtvis fullkomligt godtycklig. Det kan gärna medgifvas. Men när lagstiftningen redan från början brutit med den enda riktiga principen genom att medgifva en viss valfrihet för fastighetsägare, när lagstiftningen ytterligare utsträckt denna valfrihet till vissa andra kategorier, kan man taga steget något längre, såsom här är föreslaget, och då göra på det sätt, som är ägnadt att såvidt möjligt förekomma tvistigheter. Därför tror jag, att, då tillämpningen af detta stadgande icke kan få någon mera omfattande betydelse, Riksdagen utan att åstadkomma någon som helst riksolycka kan antaga bevillningsutskottets föreliggande förslag, till hvilket jag, herr talman, alltså ber att få yrka bifall.

Friherre Åkerhielm: Herr talman! Jag ansluter mig i det hela fullständigt till den uppfattning, som gjorts gällande af den förste talaren, ehuru jag för min del i själfva saken kommer till ett annat resultat. Jag vill nämligen icke yrka afslag på det föreliggande förslaget, utan jag ämnar yrka bifall till den kungliga propositionen med det tillägg, som är föreslaget i motionen.

Emot utskottets förslag har jag att göra i hufvudsak följande anmärkning, att efter min uppfattning — liksom efter den förste talarens — detta förslag fullständigt bryter med den grund, på hvilken mantalsskrifningsförordningen hvilar.

Kungl. Maj:t har icke gjort detta, ty Kungl. Maj:t har uppställt den fordran, att, ifall en kommittéledamot skall få behålla sin förra mantalsskrifningsort, han dock icke får hafva afbrutit allt samband med den ort, där han förut varit mantalsskrifven. Detta gör däremot utskottet, enär utskottet vill låta honom utan några villkor behålla sin gamla mantalsskrifningsort, om han så önskar.

Nu återopades af den andre talaren i ordningen särskildt den bestämmelsen, att den, som i och för arbete eller uppdrag af tillfällig beskaffenhet eller i följd af uppdrag, lämnadt af Riksdagen, å annan ort sig uppehåller, ej må af sådan anledning där mantalsskrifvas. Såvidt jag förstod den talaren rätt, tydde han denna bestämmelse på det sättet, att enligt densamma skulle vederbörande icke under några förhållanden få mantalsskrifvas på den ort, där han fullgör kommittéuppdrag eller dylikt. Men så står det icke, utan det står allenast, att han får icke af *den* anledningen, att han fullgör ett Riksdagens uppdrag o. s. v., mantalsskrifvas, där uppdraget fullgöres. Däremot har man naturligtvis att pröfva omständigheterna i öfrigt, och då händer det, sannolikt i många fall, ja, kanske i de flesta, att personen i fråga ändå anses böra mantalsskrifvas därstädes.

Nu sade talaren, att i afseende å statsråd har man slagit in på den vägen, att han icke behöfver lämna sin gamla mantalsskrifningsort, utan kan fortfarande där vara skriven. Det är alldeles riktigt, att därvidlag råder fullständig valfrihet utan alla villkor. Men såvidt jag vet, är detta det enda fall, hvarvid en sådan ovillkorlig valfrihet existerar. Och den bestämmelsen tillkom, såsom herrarna kanske minnas, på det sättet, att det först var väckt ett förslag, behandadt af 1910 års konstitutionsutskott, att den, som blifvit statsråd, skulle kunna bibehålla sin valbarhet på annan ort än i hufvudstaden. Nämnda förslag lydde: »Statsråd eller förutvarande statsråd, som i öfrigt uppfyller valbarhetsvillkoren, må kunna utses till ledamot i Andra kammaren, ändock han icke äger valrätt inom valkretsen.» Om detta förslag yttrade konstitutionsutskottet bland annat följande: utskottet vill icke bestrida, att den omständigheten, att utnämning till statsråd för en i valkrets utom Stockholm vald ledamot af Andra kammaren medför förlust af valbarhet i samma valkrets, kan innebära en olägenhet, om än räckvidden af denna olägenhet må anses vara i någon mån minskad genom införande af proportionellt ansätt i fråga om val till Riksdagens båda kamrar. Men utskottet ansåg, »att om den förändring, som motionären i denna punkt afser, skulle befinnas önskvärd, densamma lämpligast skulle genomföras genom en ändring af mantalsskrifningsförordningen i ofvan angifven riktning». Därjämte uttalade utskottet emellertid: »Utskottet kan däremot icke förorda den ändring af gällande grundlagsbestämmelse i fråga om valbarhet till Andra kammaren, som motionären åsyftat,» d. v. s. ett förslag med den stora utsträckningen motionen innebar. »Utskottet hyser nämligen starka betänkligheter mot att rubba den i sådant afseende grundläggande bestämmelsen om bostadsbandet, hvilken enligt utskottets mening har djupa rötter såväl i Sveriges författningshistoria som i rådande folkupfattning, och ställer sig därför bestämdt afvisande emot motionärens förslag att åt statsråd och förutvarande statsråd bereda valbarhet till Andra kammaren inom alla landets valkretsar.»

Vid 1911 års riksdag väcktes en motion med begagnande af den anvisning, som 1910 års konstitutionsutskott hade gifvit, nämligen att i stället ändra mantalsskrifningsförordningen. I anledning af denna motion tillades då i mantalsskrifningsförordningen den nuvarande bestämmelsen om statsråd, som lyder sålunda: »Ledamot af statsrådet, som afflyttat från den ort, hvarest han vid utnämningen var bosatt, äger utan hinder häraf fortfarande vara där mantalsskriven.»

Nu kan jag för min del icke förstå annat, än om man skulle låta alla dem, som äro insatta i kommittéer, kommissioner, eller såsom sakkunniga anmodas att biträda vid utredningar inom departementen, bibehålla sin förutvarande mantalsskrifningsort utan alla villkor, så bryter man fullständigt med den princip i mantalsskrifningsförordningen, som föreskrifver, att man skall mantalsskrivas på den ort, där man är bosatt, eller som åtminstone under alla förhållanden förutsätter, att man har något samband kvar med den ort, där man mantalsskrives.

Man får icke heller förbise, att mantalsskrifningsorten har bety-

Om rätt för vissa personer att vara mantalsskrifna utom bosättningsorten.

(Forts.)

Om rätt för
vissa perso-
ner att vara
mantals-
skrifna utom
bosättnings-
orten.
(Forts.)

delse i så många afseenden. Jag nämnde nyss om bostadsbandet och dess betydelse för valbarheten vid riksdagsmannaval. Den kan sålunda komma att inverka på rent konstitutionella frågor. Men mantalsskrifningsorten kan också inverka på många andra frågor, jag tänker särskildt på fattigvårdsförordningen. Äfven den är grundad på mantalsskrifningsorten, och man kan hysa en viss tvekan, huruvida bevillningsutskottet hade ensamt bort handlägga denna motion eller huruvida det icke snarare hade bort göra det tillsammans med lagutskottet. När 1894 års mantalsskrifningsförordning antogs, behandlade bevillningsutskottet ensamt vissa delar af förordningen, men andra delar, särskildt den paragraf, som bestämmer om mantalsskrifningsorten, behandlades af sammansatt bevillnings- och lagutskott.

På fattigvårdsförordningen inverkar naturligtvis mantalsskrifningsorten i allra högsta grad, då den är bestämmande för hemortsrätten. Det kan ju måhända anses besynnerligt, att man kan förutsätta, att en person, som kommer till Stockholm såsom kommittéledamot eller i dylikt uppdrag, kan blifva föremål för fattigvård, men det skulle ju kunna hända, att uppdraget upphör, och att tillräckliga inkomster i öfrigt komma att saknas. Om nu en person varit bosatt i Stockholm kanske i 10 år, men bibehållit sin gamla mantalsskrifningsort och sedan i Stockholm kommer i behof af och erhåller fattigvård, är det väl bra besynnerligt, om man vände sig till den ort, som han lämnade för 10 år sedan och med hvilken han aldrig sedermera haft något samband, och säger, att det är den orten, som skall bekosta hans fattigvård. Och hvad familjen beträffar, så har ju hustru samma mantalsskrifningsort som mannen och äkta barn samma mantalsskrifningsort som fadren, hvadan detta kommer att gälla icke allenast mannen, utan äfven hustru och barn.

Jag menar för min del, att undantagsbestämmelser i detta afseende bör man icke utsträcka längre, än som är absolut nödvändigt, om man nu icke kan undvika dem. Att utsträcka den här föreslagna längre, än som är absolut nödvändigt, och i detta fall då längre, än hvad Kungl. Maj:t föreslagit, vill jag för min del icke vara med om. Jag tillåter mig därför yrka, att kammaren måtte med afslag å utskottets hemställan bifalla Kungl. Maj:ts proposition med den ändringen, att efter ordet »äger» inskjutas orden »eller brukar», i öfverensstämmelse med den af herr Carlson i Herrljunga väckta motionen.

Herr Karlsson: Gentemot den del af herr Cavallis yttrande, som innebar, att det skulle vara oriktigt att vidtaga den ifrågavarande ändringen i mantalsskrifningsförordningen, ber jag att få erinra om hvad närmast föregående talare, friherre Åkerhielm, påpekat, nämligen att det är konstitutionsutskottet, som har gifvit en motionär anvisning att gå denna väg, i händelse man öfver hufvud taget vill vidtaga ifrågavarande ändring.

Den motionär, som tog den uppmaning ad notam, var doktor Nyström, då han satt här i Första kammaren; han var då, liksom jag tror han ännu är, ledamot af konstitutionsutskottet, och han väckte en motion, hvori han föreslog ungefär liknande ändring eller åtminstone en ändring, som syftade åt samma håll som den nu före-

varande kungliga propositionen. Utskottet var redan då ense om, att man borde gå motionärens önskan till mötes, men man fann, att motionen var så affattad, att den icke fullt täckte hvad motionären afsåg med densamma. Motionen behandlades mycket grundligt i utskottet; det tillsattes en subkommitté, och man sökte alla möjliga vägar för att komma fram till det mål, hvartill motionären syftade. Då utskottet emellertid icke på detta område hade motionsrätt, ansåg man sig icke kunna komma fram dit man ville, utan nödgades den gånge afslå framställningen.

Om rätt för vissa personer att vara mantals-skrifna utom bosättningsorten.
(Forts.)

Nu har Kungl. Maj:t upptagit framställningen och gifvit den en sådan form, att utskottet ansett sig böra vara med på förslaget. Så inkom denna motion af herr Carlson i Herrljunga, som egentligen, fastän motionären icke säger det tydligt, äsyftar, att icke blott *ägare* af jordbruksfastighet, utan *äfven arrendator* skall tillförsäkras den rätt, som Kungl. Maj:t afsett med ifrågavarande proposition. När utskottet tog denna sak under närmare öfvervägande, framställde sig likväl den frågan: hvarför skall endast den, som innehar en viss tjänst — närmast tänker man väl i detta fall på stats- eller kommunaltjänst — eller som äger fastighet eller som är arrendator af sådan eller som är köpman eller handtverkare, hvarför skall blott den hafva en sådan förmån? Numera är det icke så alldeles ovanligt, att till exempel en kroppsarbetare först och främst tillhör Riksdagen och vidare att han såsom riksdagsman blir invald i en kommitté. Hvarför skall då icke denna rättighet tillkomma denne kroppsarbetare? Det var detta resonemang, som kom utskottet att förorda den lydelse, utskottet här har gifvit ifrågavarande förslag. Trots hvad som har invändts emot utskottets förslag, tror jag fortfarande, att denna ståndpunkt är icke allenast försvarbar, utan att den är den enda rättvisa. Är det så, att en köpman, en jordbrukare eller en innehafvare af tjänst skall hafva denna rättighet, bör den äfven tillkomma en kroppsarbetare.

Nu framhöll den senaste talaren en synpunkt, som jag dock tycker är något långsökt och som väl i alla händelser kommer att i praktiken spela oändligt liten roll. Om jag icke alltför mycket missförstod honom, sade han, att det kan hända, att en person med liknande uppdrag kan komma i sådana omständigheter, att han behöfver anlita fattigvården, och då skulle vissa svårigheter komma att uppstå vid bedömandet af frågan, hvarifrån fattigunderstödet skulle utgå. Mina herrar, det blir väl ändå rätt sällsynt, att något dylikt kommer att inträffa, och i alla händelser bör det väl icke tillskrifvas en sådan betydelse, att man fördenskull behöfver afslå, hvad utskottet här föreslagit.

Herr talman, jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Östberg, Johan: Jag vill fästa uppmärksamheten på, att praktiskt taget torde den nu föreslagna ändringen icke hafva så stor betydelse, ty *i regel* bibehåller väl den, som erhållit kommitté-uppdrag af här afsedd art, sådan förbindelse med den förutvarande hemorten, att tvekan därom, att han *skall* vara mantalsskrifven där, icke kan uppstå. Nu innebär detta nya stadgande endast valfrihet

Om rätt för för honom; han är således icke skyldig att kvarstå på den gamla vissa perso- mantalsskrifningsorten, utan han kan, om han vill, bliwa skrifven å ner att vara den nya uppehållsorten. Men i regel bibehåller han nog, som sagdt, mantalsskrifna utom särskildt vid tillfälliga uppdrag, den förbindelse med den förut- bosättnings- orten. varande hemorten, att han fortfarande blir där mantalsskrifven.

(Forts.)

Beträffande de uppdrag, Riksdagen lämnar, innebära de nu- varande bestämmelserna i praktiskt afseende detsamma som valfrihet, ty då bankofullmäktig eller riksgäldsfullmäktig icke behöfver skrifvas i Stockholm af anledning, att han vistas här för detta sitt uppdrag, är det i praktiken detsamma, som att han äger välja mantalsskrifningsort. Det är nog precis samma förhållande som i afseende å statsråd, som också äger välja.

Nu är frågan, huruvida ledamot af kommitté eller dylikt skall vid sitt fria val af mantalsskrifningsort vara bunden vid den omständigheten, att han »innehar tjänst, äger fastighet eller idkar rörelse», eller, såsom bestämmelsen utvidgats, »äger eller brukar fastighet».

Jag vill härvidlag fästa uppmärksamheten på en sak, nämligen att »bruka fastighet» dock måste anses vara ett ganska tvetydigt uttryck, när man icke inskränker det till »bruka jordbruksfastighet». Kan jag säga, »bruka fastighet», om jag till exempel hyr ett helt hus? Ja, i viss mån! Eller om jag hyr en lägenhet i ett hus?

Och hvad menas för öfrigt med att innehafva tjänst? Innehar en arbetsförman tjänst eller icke? Det måste i praktiskt afseende ofta nog blifva föremål för tvist.

Vid sådant förhållande och då här icke kan blifva tal om något massfall eller några sådana förhållanden, där den kommittéledamot, som det vill, icke bibehåller kontakt med hemorten på sådant sätt, att han i *alla fall* kan där mantalsskrifvas, tror jag, att olägenheter icke äro att befara med det af utskottet framlagda förslaget, till hvilket jag därför, herr talman, ber att få yrka bifall.

Friherre Åkerhielm: Bevillningsutskottets ordförande frågade, hvarför icke en arbetare likaväl som andra skall hafva rättighet att få behålla sin gamla mantalsskrifningsort under de förhållanden, här är fråga om. Det vore rättvist, att han finge det. — Ja, jag vill icke bestrida, att det vore önskvärdt, att han finge det, men jag vill fästa uppmärksamheten på, att det icke kan ske på den här ifrågasatta vägen utan att fullständigt bryta med den princip, på hvilken författningen hvilar. Därför kan jag icke vara med om förslaget under andra förhållanden, än att man bibehåller sambandet med den gamla mantalsskrifningsorten.

Nu kan jag icke heller acceptera den siste talarens förklaring af gällande förordnings bestämmelse. Det heter: »Den, som i och för arbete eller uppdrag af tillfällig beskaffenhet eller i följd af uppdrag, lämnadt af Riksdagen, å annan ort sig uppehåller, må ej af sådan anledning där mantalsskrifvas.» Skulle det betyda, att han under alla förhållanden har valrätt? Nej, visst icke! Det kan nämligen inträffa sådana förhållanden, att han enligt nuvarande mantalsskrifningsförordning i alla fall måste mantalsskrifvas här i Stockholm,

och det inträffar, om han icke har något samband med den förutvarande mantalsskrifningsorten.

Jag åberopade fattigvårdsförordningen icke så mycket för att jag tror, att det åtminstone så ofta skulle inträffa, att det komme till någon tillämpning af fattigvårdsförordningen i sådana fall, det här gäller. Men jag ville framhålla, att den föreslagna ändringen teoretiskt sedt kunde medföra sådana absolut besynnerliga konsekvenser med afseende å fattigvårdsförordningens tillämpning. Och då kan det ej heller vara riktigt att genomföra ett sådant förslag som det, bevillningsutskottet här framställt.

Herr talman, jag ber att få vidhålla mitt förra yrkande.

Herr Cavalli: Såsom jag nyss påpekade, när jag framställde mitt yrkande om afslag, var det en nödfallsutväg för mig, därför att jag trodde det vara lönlöst att framställa ett positivt yrkande. Då emellertid friherre Åkerhielm nu har gjort det, begärde jag ånyo ordet för att be att få för kammaren tillkännagifva, att jag kan förena mig med honom. Jag kommer till samma resultat som han; jag finner, att man med *det* förslaget undviker en del af de olägenheter, som bevillningsutskottets förslag skulle hafva tillskapat.

Jag begärde ordet under kammarrättsrådet Östbergs anförande. Han har redan bemötts af en person, som också känner till kammarrätten och dess domslut. Men jag får i alla fall säga, att den förklaring, han gaf saken, invecklade den ännu mer, och gjorde det för mig klart, att förslaget, sådant det är af honom framlagdt, icke bör af kammaren antagas.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter herr talmannen yttrade, att i afseende å föreliggande betänkande föreläge följande yrkanden, nämligen dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock, af friherre *Åkerhielm*, att kammaren skulle bifalla Kungl. Maj:ts i ämnet aflåtna proposition med den ändring, som angifvits i den af herr Carlson i Herrljunga i föreliggande fråga väckta motion.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bitall till friherre Åkerhielms yrkande vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller Kungl. Maj:ts proposition nr 227 med den af friherre Åkerhielm föreslagna ändringen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Om rätt för vissa personer att vara mantalsskrifna utom bosättningsorten.
(Forts.)

Om rätt för vissa personer att vara nr 43. Vinner Nej, bifalles bevillningsutskottets hemställan i betänkandet nr 43. Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 64;

Nej — 50.

Vid förnyad föredragning af bevillningsutskottets den 15 och 17 i denna månad bordlagda betänkande och memorial:

nr 44, i anledning af *dels* Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående tullrestitution i vissa fall vid återutförelse af utländsk vara, *dels ock* en i ämnet väckt motion, samt

nr 45, angående ändringar i tullbehandlingen af vissa varor,

biföll kammaren hvad utskottet i detta betänkande och memorial hemställt.

På framställning af herr talmannen beslöts att till ett annat sammanträde uppskjuta handläggningen af återstående ärenden på föredragningslistan.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets memorial nr 36, angående fullbordad granskning af de i statsrådet förda protokoll;

statsutskottets utlåtanden:

nr 129, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående löneförbättring åt andra läraren i byggnadslära vid Chalmers tekniska läroanstalt, och

nr 130, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående Riksdagens samtycke till antagande af ett utaf Svenska Pansarbåtsföreningen gjordt erbjudande af medel för anskaffning af en pansarbåt; äfvensom

Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 22, i fråga om en af herr Branting m. fl. inom Andra kammaren väckt motion, nr 249, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om bestämmelser, afseende att omöjliggöra militärens utkommenderande mot fredliga arbetare vid arbetskonflikter.

Herr von Friesen erhöll på begäran ordet och yttrade: Jag tager mig friheten hemställa, *dels* att det sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottets utlåtande nr 1 uppföres på föredragningslistan till onsdagens plenum, *dels ock* att i dag första gången bordlagda andra tillfälliga utskottets utlåtande nr 20 sättes närmast efter samma utskotts utlåtande nr 17 å föredragningslistan till måndagens plenum.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Justerades ytterligare fyra protokollsutdrag för denna dag.

Kammaren åtskildes kl. 12,14 på natten.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.
